

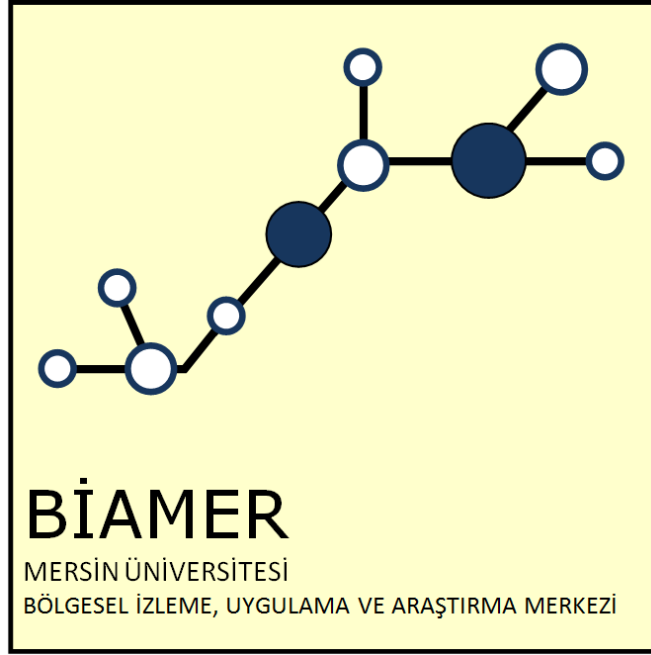

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
BÖLGESEL İZLEME UYGULAMA ARAŞTIRMA MERKEZİ

SURİYELİ GÖÇMENLERİN
SORUNLARI ÇALIŞTAYI
SONUÇ RAPORU

MERSİN, 2014

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
BÖLGESEL İZLEME UYGULAMA ARAŞTIRMA MERKEZİ

SURİYELİ GÖÇMENLERİN
SORUNLARI ÇALIŞTAYI
SONUÇ RAPORU

Editörler: Uzm. Servet KARACA / Araş. Gör. Uğur DOĞAN

Mersin, 27 EKİM 2014

İçindekiler

ÇALIŞTAYIN AMACI.....	4
ÇALIŞTAY KONULARI ve PROGRAMI.....	5
DÜZENLEME KURULU ve KATILIMCI KURUM VE KURULUŞLAR	6
DAVETLİ KONUŞMACILAR	
Sunum 1: Av. Taner KILIÇ, Uluslararası Af Örgütü “Türkiye’de Mültecilerin Hukuki Durumu, Uyum Meselesi”	7
Sunum 2: Aslı VELİECEOĞLU YONCA, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Durumu”	26
SORUN ALANI 1: İŞ DÜNYASI, EKONOMİK SEKTÖRLER.....	35
SORUN ALANI 2: İSTİHDAM VE SOSYAL GÜVENLİK	35
SORUN ALANI 3: EĞİTİM	42
SORUN ALANI 4: SAĞLIK	46
SORUN ALANI 5: SOSYAL UYUM VE ALGI	53
SORUN ALANI 6: KADIN SORUNLARI	56
SORUN ALANI 7: HUKUKİ STATÜ VE DEMOGRAFİ	58
SORUN ALANI 8: BARINMA VE KONUT.....	62
EK: MERSİNDE YAŞAYAN SURİYELİLERİN SORUNLARI:	
YENİŞEHİR İLÇESİ DENEYİMİ.....	65

ÇALIŞTAYIN AMACI

Dünya'da toplumların karşılaştığı en büyük yıkım olan savaşlar nedeniyle her yıl yüzbinlerce kişi ülkelerini terk etmekte ve başka ülkelere göç etmektedir. Suriye'deki iç savaş nedeniyle Türkiye son 4 yıldır Suriyeli göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'de yaklaşık 1,5 milyon, Mersin'de yaklaşık 110.000 (kayıtlı kişi sayısı 45.000) Suriyeli göçmen yaşadığı tahmin edilmektedir. Göçmenler barınma, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal uyum gibi pek çok sorun ile karşılaşmaktadır. Yuvarlak masa toplantılarında her alt başlıkta bu sorunların detaylı olarak tespit edilmesi, öncelikli alanların belirlenmesi ve kamu kurumlarının yapması gereken düzenlemelerin ve yatırımların değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu raporda her alt başlıkta değerlendirilen sorunlar ve çözüm önerileri ilgili kamu kurumu ve kuruluşlarına iletilmek üzere hazırlanmıştır. Çalıştay konuları aşağıdaki başlıklardan oluşmaktadır. Her sorun alanı ile ilgili kurum ve kuruluş temsilcileri grup toplantılarına katılmış ve her sorun alanı ile ilgili raporlar hazırlanmıştır.

Çalıştayın sabah oturumuna 198 kişi, öğleden sonra masa toplantılarına kurum ve kuruluşları temsil eden uzman, Suriyeli göçmen ve kent halkından 106 kişi katılmıştır. Çalıştay'a katkı veren katılımcı kurum, kuruluş ve STK temsilcilerine, emek ve çabalarından ötürü teşekkür ederiz.

Düzenleme Kurulu

ÇALIŞTAY KONULARI

- 1- İstihdam ve Sosyal Güvenlik, Moderatör: Yrd. Doç. Dr. Tolga TÖREN
- 2- İş Dünyası ve Ekonomik Sektörler, Moderatör: Prof. Dr. İsmail TUNCER
- 3- Eğitim, Moderatör: Prof. Dr. F.Ayşe BALCI KARABOĞA
- 4- Sağlık, Moderatör: Prof. Dr. Caferi Tayyar ŞAŞMAZ
- 5- Sosyal Uyum ve Algı, Moderatörler: Doç. Dr. Ayşe DEVRİM BAŞTERZİ
Yrd. Doç. Dr. Bediz YILMAZ
- 6- Mülteci Kadın ve Çocuk Sorunları, Moderatör: Prof. Dr. Ayşe AZMAN
- 7- Hukuki Statü ve Demografi, Moderatör: Av. Taner KILIÇ
- 8- Barınma ve Konut, Moderatör: Yrd. Doç. Dr. Ali Ekber DOĞAN

PROGRAM

09.00-09.30 Kayıt

09.30-10.00 Açılış Konuşmaları

Prof. Dr. Süha AYDIN, Mersin Üniversitesi Rektörü (Teşrifleri Halinde)

Burhanettin KOCAMAZ, Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı (Teşrifleri Halinde)

Özdemir ÇAKACAK, Mersin Valisi (Teşrifleri Halinde)

10.00-12.00 Davetli Konuşmacılar

Oturum Yöneticisi: Prof. Dr. Ülkü ÇÖMELEKOĞLU

Sunum 1: Av. Taner KILIÇ, Uluslararası Af Örgütü “Türkiye’de Mültecilerin Hukuki Durumu, Uyum Meselesi”

Sunum 2: Aslı VELİECEOĞLU YONCA, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Durumu”

12.00-13.00 Yemek Arası

13.00.-14.45 Grup Çalışmaları 1. Bölüm: Sorun Tespitleri, Çözümler, Yatırımlar ve Düzenlemeler (Çalıştay konularına göre 8 grup toplantısı planlanmıştır)

14.45-15.00-Ara

15.00-16.30 Grup Çalışmaları 2. Bölüm: Çözüm Yaklaşımları, Yatırımlar ve Düzenlemeler

17.15-18.00 Değerlendirme ve Sonuç Paneli: Grup Sunumları, Sorular, Tartışma

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Ülkü ÇÖMELEKOĞLU
Prof. Dr. Ayşe AZMAN
Prof. Dr. F.Ayşe BALCI KARABOĞA
Prof. Dr. Caferi Tayyar ŞAŞMAZ
Prof. Dr. İsmail TUNCER
Doç. Dr. Ayşe DEVRİM BAŞTERZİ
Doç. Dr. Ulaş BAYRAKTAR
Doç. Dr. Burak BEYHAN

Yrd.Doç. Dr. A.Cenap YOLOĞLU
Yrd.Doç. Dr. Fikret ZORLU
Yrd.Doç. Dr. Ali Ekber DOĞAN
Yrd.Doç. Dr. Bediz YILMAZ
Yrd.Doç. Dr. Tolga TÖREN
Öğr. Gör. M. Yücel ÖZCAN
Arş.Gör. Uğur DOĞAN
Uzm. Servet KARACA

KATILIMCI KURUM VE KURULUŞLAR

- Mersin Valiliği (Göç İdaresi Müdürlüğü)
- Akdeniz Kaymakamlığı
- Toroslar Kaymakamlığı
- Yenişehir Kaymakamlığı
- Mezitli Kaymakamlığı
- Mersin Büyükşehir Belediyesi
- Mersin Üniversitesi
- Çağ Üniversitesi
- Toros Üniversitesi
- Çukurova Kalkınma Ajansı
- İl Emniyet Müdürlüğü
- İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- İl Sağlık Müdürlüğü
- İl Nüfus Müdürlüğü
- Mersin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü
- Mersin Halk Sağlığı Müdürlüğü
- Mersin Kamu Hastaneleri Birliği Gen. Sekreterliği
- AFAD Mersin İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü
- Akdeniz Belediyesi
- Mezitli Belediyesi
- Toroslar Belediyesi
- Yenişehir Belediyesi
- Mersin Büyükşehir Kent Konseyi
- Mersin Ticaret ve Sanayi Odası
- Mersin Deniz Ticaret Odası
- Mersin Ticaret Borsası
- Mersin Tabip Odası
- Mersin Barosu
- TMMOB Mersin İl Koord. Kurulu Sekreteri
- Mimarlar Odası Mersin Şubesi
- MEP Mersin Ekonomi Platformu
- Mersin-Tarsus OSB Müdürlüğü
- Mersin Serbest Bölge A.Ş. (MESBAŞ)
- Mersin Esnaf ve Sanatkar Odaları Birliği
- Akdeniz Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
- Mezitli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
- Toroslar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
- Yenişehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
- Turiyad Türkiye Irak Uluslararası Yatırımcılar Derneği
- Mersin Sanayici ve İşadamları Derneği
- Türk Arap İşadamları Derneği
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
- Mersin Yapı Müteahhitleri Derneği
- Helsinki Yurttaşlar Derneği
- Göçmen Dayanışma Ağı
- Ziraat Mühendisleri Odası Mersin Şubesi
- Tarım Narenciye Depo İnşaat Emekçilerinin Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Derneği (EmekDer)
- DİSK Genel İş Sendikası

SUNUM 1: TÜRKİYE’DE MÜLTECİLERİN HUKUKİ DURUMU, UYUM MESELESİ

Av. Taner KILIÇ¹

Giriş

Bir ülke göç olayı ile üç konumda ilişkilenebilir; göç veren, göç alan ve göç yolunda transit ülke olarak. Türkiye, işte bu üç konumu da dünyada çok etkin bir şekilde yaşayan sınırlı ülkelerden birisidir. Göç olayını başlıca ekonomik nedenlere bağlı olarak göçmenlik durumu ve siyasi nedenlere bağlı olarak iltica hareketleri olarak düşündüğümüzde Türkiye yine tüm bu kesimler için hem kaynak, hem varış, hem de transit ülke olma özelliğini sürdürmektedir. Bu nedenle her ne kadar tarihimizde sürekli olarak göç olayı ile bir şekilde ilişkili olsak da yakın zamanlarla kıyaslandığında artık göçün çok daha içimizdeki bir durum olarak ele alınması, göç olgusu ile birlikte yaşamayı öğrenme zorunluluğumuz bulunmaktadır.

Göç olgusu ile birlikte yaşamayı öğrenmek demek, göçle “mücadele etmek” değil, onu doğru bir şekilde “yönetmek” demektir. Bunda da ilk olarak her TC vatandaşı olmayan “yabancı” aynı kefeyle konmamasının bilincine varmak gerekir. Tanımlama ve hukuki statünün belirlenmesi başkaca birçok alanda olduğu gibi burada da meselenin doğru bir şekilde anlaşılıp gerekli girişimlerin başlatılabilmesi için atılması gereken ilk adımdır. Bu nedenle bu alanda çokça konuşulan, ancak terminolojik anlamlarından uzak olarak çoğu kez doğru kullanılmayan ve birbirleriyle karıştırılan kelime ve kavramları öncelikle açmaya çalışmakta fayda vardır:

Mülteci, Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair BM Sözleşmesi madde 1’de, “İrki, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs(lar)” olarak tanımlanmıştır.

¹ İzmir Barosu Üyesi, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı

Sığınmacı, mülteci statüsü almaya yönelik başvurusu henüz karara bağlanmamış kişiler için kullanılan bir terimdir. Aynı zamanda henüz başvuru yapmamış veya başvurusu hakkında cevap bekleyen kişiler de sığınmacı olarak tanımlanmaktadırlar. Sığınmacı, iltica prosedürü hakkında cevap bekleyen kişi olduğuna göre mülteci korumasının temel ilkesi olan non-refoulement (geri göndermeme) ilkesinden ve insanca muamele standartlarından peşinen yararlanması gerekir. Ancak prosedür sonucunda ilgili kişinin mülteci kriterlerine uygun olduğuna karar verilirse, bu kişi en başından itibaren mülteci olarak kabul edilir. Yani, mülteci statüsünün tanınması duyurma ve açıklama mahiyetindedir.

Göçmen ise, sayılan siyasi kriterler nedeniyle değil de sırf ekonomik nedenlerle, daha müreffeh bir hayat standardı yakalayabilmek için vatandaşı olduğu ülkeden bir başka ülkeye göçen kişiye denir. Göçmenler vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmaya devam ederler ve bu yolculuğa kendi istek ve arzuları ile çıkarlar. Göçmen kabul eden ülkeler, göçmen politikalarına bağlı olarak başvuruları kabul veya reddedebilirler. Bu ülkelerin bu anlamda temel bir insan hakkından kaynaklanan sorumlulukları yoktur. Göçmenler göç ettikleri ülkelere resmi bir zeminde göç edip etmemelerine göre düzenli ve düzensiz göçmenler olarak ikiye ayrılırlar. Bazı zamanlar göç eden kişiler göç nedenlerini ekonomik olarak tanımlasalar da hikayelerinin irdelenmesinde o ülkedeki bazı dini veya etnik gruplara uygulanan aşırı ayrımcı politikaların aslında onları mülteci kavramı içinde değerlendirmenin gerekli olduğunu göstermektedir.

Ülkesinde yerinden edilmiş kişiler (IDPs), Nisan 1998 tarihinde BM İnsan Hakları Komisyonu'na sunulan **BM Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere İlişkin Kılavuz İlkeler**'de tanımlandığı üzere "*silahlı bir çatışma, genel şiddet, insan hakları ihlalleri ya da doğal ya da insan yapımı felaketler nedeniyle yaşadıkları yerlerden kaçmak ya da buraları terk etmek zorunda kalmış, ancak, uluslararası olarak tanınmış hiçbir devlet sınırını geçmemiş kişiler*"dir. Kavram esasen mülteci tanımındaki siyasi kriterleri taşımakla birlikte vatandaşı olduğu ülkenin dışına çıkmamış veya çıkamamış kişileri ifade etmektedir. Bu açıdan sorunları mültecilerin korunma ihtiyaçları ile aynıdır, ancak bu kişiler bir sınır geçmedikleri için 1951 Sözleşmesi ve UNHCR Tüzüğü kapsamına girmemektedirler. Ancak BM Genel Kurulu ve BM Genel Sekreteri tarafından veya ilgili devlet tarafından bir talep olması halinde UNHCR, sahip olduğu özel uzmanlık alanı ve

deneyimleri ile insani yardım operasyonlarına katılmaktadır. Kılavuz İlkeler, yerinden edilmenin bütün aşamalarını ele almakta ve devletlere, devlet dışı aktörlere, hükümetler arası ve hükümet dışı örgütlere ülke içinde yerinden edilmeye ilişkin konularda rehberlik etmeyi amaçlamaktadır. **UNHCR Yürütme Komitesi (EXCOM)** 1999 tarihli 87 sayılı kararla Kılavuz İlkeler'in geçerliliğini bir kez daha dile getirmiş ve Genel Kurul'un belirlediği kriterler temelinde UNHCR'in rolünü desteklediğini belirtmiştir. Suriye'den bir şekilde ülke dışına kaçabilmiş mülteciler yanı sıra Suriye içinde çok sayıda insanın yaşadığı şehirden ayrıldığı ancak ülke sınırları dışına çıkamadığı bilinmektedir.

Geçici koruma (temporary protection) ise, 1951 Sözleşmesindeki mülteciyi tanımlayan "bireysel" duruma karşılık ülkeden "kitlesel" kaçışlar halinde uygulanabilecek bir hukuki tanım olarak geliştirilmiştir. Türkiye'nin Suriye'den gelen mültecilere uyguladığını deklare ettiği statü budur.

1948 yılında ilan edilen **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 14. maddesinde** iltica hakkı temel / birinci kuşak bir insan hakkı olarak ilan edilmiştir: "*Herkes zulüm karşısında başka ülkelerde sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanma hakkına sahiptir.*" Maddenin 2. fıkrasında hakkın özünü korumak ve kötü niyetli uygulamaların önüne geçmek için iltica hakkı koruma alanı ile bazen karıştırılan ancak bunun dışında kalan kısım belirtilmiştir: "*Gerçekten de siyasi olmayan suçlar veya Birleşmiş Milletler'in amaçları ve ilkelerini ihlal eden davranışlardan kaynaklanan kovuşturmalar söz konusu olduğunda bu hakka başvurulamaz.*"

Kabul eden ülkelerin sayısı çok fazla olmasına rağmen İHEB, uluslararası hukuk anlamında bir sözleşme olmadığından, tanımladığı haklar konusunda takip, denetim ve yaptırım mekanizmalarına sahip değildir. Bu nedenle İHEB'nde tanımlanan haklar için ayrı ve özel sözleşmeler düzenlenmesi ihtiyacı belirlemiştir. **28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de** 26 ülkenin temsilcisi tarafından kabul edilen "**Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme**" (daha çok **1951 Sözleşmesi** şeklinde anılır) tarihte ilk kez yazılı hukuk anlamında bir mülteci tanımı yapmakla, haklar ve standartlarının çağdaş bir listesini sunmakla, mülteci iadesinin limitleri ile geleneksel hukukta bulunan "geri göndermeme" (non-refoulement) ilkesini sözleşme hükmü altına almakla ve "yasal entegrasyona" odaklanması ile mülteci hukukunda bir milat olma misyonunu yüklenmiştir.

Türkiye, bu Sözleşmeyi hazırlayan ve ilk imzalayan ülkelerden birisidir. Aynı zamanda halen Sözleşmenin yürütülmesinden sorumlu olan Yürütme Komitesi (EXCOM) üyesidir.

Türkiye’de Günümüzdeki Durum

Geçtiğimiz günlerde ve halen Suriyeli mültecilerin yoğun bulunduğu bazı şehirlerimizde yaşanan tahrik, saldırı ve linç girişimleri hepimizin yüreğini ağzına getirdi. Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye geliş süreci 3 yılı aştı ve bu zaman diliminde dönem dönem değişik şekil ve yoğunlukta bir stresin geliştiğini, bunun bazı zaman ve mekanlarda patlama noktasına ulaştığını gözlemlemek çok kolay. Pek çok disiplinden araştırmacının araştırmasına ihtiyaç duyulan bu sosyal çatışmaların elbette tek bir nedeni yok.

Dünyanın her coğrafyasında ve zamanında şehir veya ülkeye yeni göç hareketleri ücretlerin düşmesine, kira ve tüketim maddelerinin yükselmesine neden olur. Her toplumda hayırsever ve insani duyarlılığını kaybetmemiş insanlar vardır ve zor durumda oldukları görülen bu yeni gelen nüfusa yardım etmeye çalışırlar. Ancak toplum sadece bu kişilerden müteşekkil değildir. Toplumda bu nüfus hareketini fırsata dönüştürüp kasasını daha çok doldurmak isteyen mülk sahipleri ve üretim ve ticaret araçlarını elinde bulunduran sermaye grupları da vardır. Ortada sömürü ve istismara açık geniş bir kitle olduğunu gören bu kesimin daha çok kazanma hırsı ile kira ve mülklerin artması, çalışma ücreti alacaklarının azalması durumu ortaya çıkmaktadır. Hatta bir açıdan görünür alanda yürüyen bu kazanma hırsı görünmeyen ve daha çok suç alanında kalan başka gayri meşru kazanç ve sömürü alanlarına da çok kolay geçişkenlik sağlayabilir. Bundan ise birinci derecede etkilenen şehir veya ülkedeki orta ve alt gelir düzeyindeki kesimler tepki ve öfkelerini bu krizi fırsata dönüştürmek isteyen –ve asıl sorgulanması gereken- bu kesime değil, bu durumun müsebbibi olarak gördükleri ve zaten istismar ve sömürüye açık olan göçmen nüfusa yöneltirler.

Bu tepki veya öfke hali genel olarak bir hoşnutsuzluk ve homurdanmaya neden olur belki ama çoğu zaman fiili saldırı ve linç girişimi aşamasına ulaşmaz. Ancak eğer o şehir veya ülkede bir de bu atmosferi iyi kullanabilecek etnik, dini, siyasi nedenler varsa veya bir takım çıkar veya suç şebekeleri de bu durumu harekete geçmek için iyi bir zaman olarak belirlemiş ise ortada ciddi bir tehlike var demektir. Bu durumda son günlerde izlediğimiz türden haberler artık sürpriz gelişmeler sayılmamalıdır ve etkili tedbirlerin düşünülmesi

gerekmektedir. Re-aktif ve pro-aktif olarak yapılması gerekenler herhangi bir gecikmeye neden olmaksızın hemen uygulanmalıdır.

Bu kapsamda bu olayların yaşandığı şehirlerdeki Savcılarının –her ne kadar nefret suçları ile mücadelede çok tatmin edici düzenlemeler sayılmasa da- 13.03.2014 tarihinde nefret suçunu içerecek şekilde değiştirilen ve “nefret ve ayrımcılık” başlığını taşıyan TCK madde 122 ve “halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve aşağılama” başlığını taşıyan TCK madde 216 kapsamında soruşturmalar açması, bu kapsamda etkin delil toplaması son derece önemli olacaktır. Özellikle son günlerde yaşanan olayların madde 216’nin maddi unsurlarından olan “açık ve yakın tehlike” oluşturduğu da görüldüğüne göre şimdiye kadar pek işletilmeyen bu maddenin artık etkin kullanılmasının zamanının geldiği değerlendirilecektir. Şu ana kadar kamuoyuna yansıyan genel haberlerden anlaşıldığına göre olayların yaşandığı şehirlerde az sayıda Savcı bu maddeler kapsamında soruşturmalar yürütmektedir. Haberlerin çoğundan saldırıda bulunan kişilere yönelik daha zayıf Ceza Kanunu maddelerinden soruşturmaların yürütüldüğü bilgisi ve belki de buna bağlı olarak olayların fiil ve faillerine yönelik “cezasızlık” durumunun oluşacağına dair kaygı sezilenmektedir. Başka alanlarda olduğu gibi, bu alandaki suç içeren fiiller de cezasızlık durumu ile “mükafatlandırılırsa” failer kendilerinin idare ve yargı tarafından desteklendiğini ve hatta teşvik edildiklerini düşünecek ve saldırı dozunu arttıracaklardır. Bu nedenle cezasızlığa karşı CMK kapsamında adil, hızlı ve etkin bir mücadele şarttır. Ancak elbette yeterli değildir. Göçmen ve mültecilere yönelik bu tür suçların ürettiği iklim alınması gereken idari, siyasi, hukuki, sosyal ve birçok disiplinden tedbirler ile yok edilmeye, en azından minimum düzeyde tutulmaya çalışılmalıdır.

Türkiye’nin aşağıda etraflıca ele alınmaya çalışılacağı üzere çok uzun yıllardır kendisine sığınan mülteciler ve çalışmak amacıyla gelen göçmenlere yönelik belirli ve düzenli bir strateji ve politikası yoktur. Her ne kadar Türkiye’ye sığınan sığınmacıları değişik şehirlere dağıttığı uydu kent uygulaması var ise de bu şehirlerdeki yaşama dair hemen hiç ciddi bir çalışması ve eylem planı bulunmamaktadır. Suriye savaşına kadar da çok dikkat çekmeyen sayılarda gelen sığınmacılar şehir içinde bir şekilde erimiş ve kendileri ve sorunları görünür olmadan bir şekilde yaşam sürmüştür. Suriye savaşından kaçan mülteciler için başta oluşturulan çadır ve konteynır kampların dünyadaki benzerlerinden bariz üstün kalitesi ile övünmüş ancak belli bir kişi kapasitesinden sonra (takriben 230 bin) kamp

yapımı durdurulmuştur. Elbette Türkiye Cumhuriyetinin yeni kamp oluşturabilecek maddi imkanı vardır ancak deklare edilmeyen nedenlerle Suriyeli sığınmacıların artık kamplarda toplu kalması değil, şehirlere yayılması istenmiştir. Bu nedenle başta sınır bölgesindeki şehir merkezlerine, sonra da tüm Türkiye'ye Suriyelilerin dağılması adeta teşvik edilmiştir. Ancak en baştan beri bir türlü oturtulamayan kayıt sistemi ile bu nüfusun nereye, ne kadar dağıldığı bilinmemiştir. Sağlık alanı dışında da hemen hiçbir sosyal alanda öngörü, idari ve hukuki düzenleme olmaksızın bu dağılma işlemine adeta seyirci kalınmıştır. Bu insanlar şehirlerdeki akraba ve hayırsever insanların ilgi ve yardımseverliğine teslim edilmişlerdir. Başta, bu konuda en çok ismi anılan ve sorumluluk sahibi olan AFAD ve Kızılay olmak üzere hemen hiçbir kamu kuruluşu şehirlerde gelişen bu yeni süreçte rol ve inisiyatif almamaya adeta özen göstermiştir. Burada siyasi ve idari zeminde bir irade boşluğu yok ise bu yönde bir politika ve strateji oluşturulmama yönünde bir irade var demektir. Ancak her ikisinin de mantıklı ve doğru olmadığını son olaylar ispat etmiştir.

Ne durumdayız ?

Türkiye, konu her açıldığında başta kamu bürokrasisi olmak üzere çoğu kişi tarafından peşinen ve gururla söylendiği üzere geçmişinde göç ve iltica hareketleri ile çok iç içe olmuş, çok kültürlü yaşamı büyük oranda hayata geçirmiştir. Gerçekten, genel bir değerlendirme ile olumsuz ve trajik bazı örneklerle karşılık bu alanda görece iyi bir tarihi geçmişe sahip olmuştur. Ancak takriben yüz yıl öncesinden başlayarak uygulanan bazı strateji ve politikalar ile Türkiye aynı çok kültürlü yapısını devam ettirmemiş, hatta çok kültürlü yaşamı kendi oluşturmaya çalıştığı ulus bilincine yönelik bir tehdit olarak algılamıştır. Geline nokta, bugünün Türkiye'sinin dünyada içinde en az gayri müslim nüfus oranı barındıran Müslüman ülke olduğu gerçeğidir. Aynı uluslaşma sürecinde kendi ekonomik sorunlarına bağlı olarak yurt dışına göçmen göndermekte tereddüt göstermemiştir ve Türkiye bugün Barem Research, WIN/Gallup International araştırmasına göre dünyada kendi nüfusu ile orantılandığında 6,5 milyon göçmen vatandaşı ile yurt dışında en çok vatandaşı bulunan ülkedir. Buna karşılık kendi ülkesine yasal göçmen kabul etmede son derece tutucu ve dışa kapalı bir tavır takınmıştır. Gerçi kısa süre öncesine kadar İmparatorluk hinterlandı alanında bulunan Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu ile öteden beri soydaşlık ilişkisinin bulunduğu Orta Asya ile arasında sınırlı ve akrabalık temelinde bir nüfus hareketi yaşanmıştır. Ancak bu ilişki büyük oranda kendi

soyundan ve dininden olmayan nüfus ile buluşma ve birlikte yaşama pratiğinin hayata geçmesi şeklinde netice vermemiştir. Mülteciler için de durum böyledir.

Türkiye, en başta 1951 Cenevre Sözleşmesine koymuş olduğu “coğrafi sınırlamayı” dünyanın 1967 New York Protokolü ile geçtiği aşamayı geçmemekte inat ederek muhafaza etmiştir. Bunun anlamı, Avrupa’nın siyasi sınırları dışından Türkiye’ye iltica amaçlı gelen kişilere Türkiye’nin “daimi bir ikamet ülkesi” olma taahhüdü içine girmemesidir. Elbette bireysel ve kitlesel bazı vak’alarda aksi yönde davranmak ülke hükümlerinin alanının inisiyatif alanı içindedir. Ancak Türkiye yoğun insan hakları ihlallerinin yaşandığı Asya ve Afrika ülkelerinden kaçarak kendisine sığınan bu nüfusun hemen tamamına sadece uluslararası toplum tarafından BMMYK aracılığı ile statü belirleme işlemleri sonuçlanana kadar “geçici sığınma prosedürü” uygulamaktadır. Prosedür sonunda hakkında olumlu karar ile sonuçlananlar ise –bağlayıcı bir hukuki zorunluluk bulunmamakla birlikte- kendilerini kabul eden bir 3. ülkeye yerleştirilmektedir. Dolayısıyla –haklarında özel yasa çıkarılan bazı gerçekten istisnai kişi ve gruplar dışında- dünyanın geri kalanında olduğunun aksine Türkiye’de yerleşik yaşama geçen, ikinci ve üçüncü kuşak mülteciler yoktur. Bu haliyle 3. ülkeye yerleştirme işlemleri tamamlanana kadar Türkiye’de ancak geçici olarak kalmasına “tahammül edilen” bir nüfusun varlığından söz etmek aslında daha doğru olacaktır. Bu nüfusun ise adeta ülke toplumu ile irtibatını en alt seviyede tutması için tedbir ve çareler düşünülmüştür. Mültecilere yönelik oluşturulan sınırlı strateji ve politikaların birçoğunda amaç “arkadan gelmesi muhtemel olan nüfusa emsal, teşvik edici ve özendirici olmamak” olarak belirlenmiştir. Buna göre bir insan olarak yaşamak için ihtiyaçlarını herhangi bir kişi veya kurumun yardımı ve takdiri olmaksızın karşılayabilmek adına çalışma ve sosyal yaşama dahil olabilmesi en önemli mesele iken bu konuda bir strateji ve politika geliştirilmemiş, adeta tam tersi yönde yazılı olmayan gizli bir politika uygulanmıştır.

Günümüzde iltica alanındaki dünyadaki en temel uluslararası hukuki düzenleme olan 1951 Cenevre Sözleşmesi’ni kabul etmiş olmasına karşılık “coğrafi sınırlama” ile uygulamasını devam ettiren Türkiye bugün bu ligde maalesef sadece Madagaskar ve Kongo ile birlikte. Hoş, coğrafi sınırlamanın içinde kalan ve görünüşte “avantajlı grup” olan Avrupa’dan gelen mültecilere –başta Çeçenler olmak üzere- nasıl bir yaşam standardı layık gördüğümüz konusu da içler acısıdır. Ancak parantezin dışında kalan ve asıl bu

kapsamdaki yekûn nüfusu oluşturan ülkemizdeki Asya ve Afrikalı sığınmacılar uzun yıllardır kalıcı bir çözüm olmaksızın değişken ve belirsiz uzunlukta bekleme süreleri ile tam anlamıyla “askıda” yaşamlar sürdürmektedirler. Bir kısmı tahammül güçlerini sürekli zorlayan bu süreçten olumlu sonuç alarak 3. bir ülkeye daimi ikamet alarak yerleşmekte, önemli bir kısmı ise bu sürece dayanamamaktadır. Bu nedenle İçişleri Bakanlığının kendilerini ikamete mecbur ettiği “uydu kent” tabir edilen ve çoğu zaman açık cezaevi koşulları taşıyan şehirlerden kaçmakta, yasal olmayan yollardan Avrupa’ya yolculuğa devam etmektedir. Türkiye tarihinin bu alana ilişkin ilk yasal düzenlemesi olan ve Nisan 2013’te kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) bu coğrafi sınırlama uygulamasını devam ettirmektedir ve belli ki AB üyelik sürecinde “tam üyelik” işleminin gerçekleşme anına kadar bu uygulama titizlikle korunacaktır. Bu nedenle Türkiye’nin mültecilerle birlikte “daimi olarak” yaşamama, onların birileri tarafından 3. ülkelere transfer edilene kadar sadece geçici bir süre ülkede kalmalarına izin verme şeklindeki strateji ve politikası en azından yakın ve orta vadede değişmeyecek gözükmektedir.

Uydu Kentlerde Yaşam

Türkiye’ye iltica etmek amacıyla gelen bir kişi iltica iradesini beyan edip prosedüre girdiğinde İçişleri Bakanlığı kişinin prosedür bitene kadar önceden belirli ve “uydu kent” tabir edilen şehirlerden birisine gitmesini ve prosedürü oradan takip etmesini emreder. Önceki yıllarda 33 olan uydu kent sayısı 2010 Kasım ayında 51’e, 2012 yılı Kasım ayında 63’e yükseltilmiştir. Türkiye üniter bir devlet olmakla kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgeler ülkedeki tüm şehirlerde aynı şekilde geçerlidir ancak neredeyse bu 63 şehirde sığınmacılara yönelik 63 ayrı uygulama söz konusudur. Bu sonucun ortaya çıkmasında elbette birçok faktör rol oynamaktadır. Ancak tahmin edileceği üzere, Vali veya alandan sorumlu Vali Yardımcısının başını çektiği kamu idaresi birinci derecede belirleyicidir. Bir Valinin veya bu alandan sorumlu Vali yardımcısının şehirlerindeki sığınmacıların sorunlarına yönelik farkındalık ve duyarlılığı birçok şeyi birinci derecede değiştirebilmektedir. Esasen kamu idaresinin bu alandaki sonraki basamaklarında bulunan başta Yabancılar Şube Müdürlüğü ve Sosyal Yardımlaşma Vakıfları olmak üzere tüm kamu personelinin sistematik ve istikrarlı çalışmalar üretebilmesi yine Valiliğin bu konuda ikna edilmesine bağlıdır. Bazı illerdeki Valilik makamlarının duyarlılıkları ve inisiyatif almaları ile Ankara’yı hiç beklemeden birçok önemli soruna çok ciddi çözümler üretmeleri

söz konusudur. Ancak yine bazı illerde Valilik makamları tarafından sığınmacılar lehine “hemen hiç” inisiyatif geliştirilmemekte, onlar şehirde hiç yoklarmış gibi davranılmakta ve hatta şartların görece iyileştirilip diğer uydu şehirlerden kendi şehirlerine geçişi ‘özendirici’ çalışmalar yapmamaları için kendilerine bağlı personel ikaz edilebilmektedir. Kamu kuruluşları nezdinde yetki ve görev alanları gerekçe gösterilerek bu alana ilişkin sorumluluk almama ve her kurumun sığınmacı kesime yönelik sıcak kestane muamelesinde bulunması yaygın bir davranış şeklidir. Bu nedenle şimdiye kadar sığınmacı kesimle hemen hemen her zaman kamu adına aslında bir kolluk gücü olarak Polis muhatap olmuştur. Güvenlik anlayışının ön planda olduğu (ve çoğu zamanda sadece bu anlayışın tek başına belirleyici olduğu) kolluk kuvvetlerine bu alanın bırakılması durumu başlı başına çok yanlıştır.

Bu noktada ve kamu idaresinden bağımsız olarak o şehirlerdeki sivil toplum faktörü olarak sivil toplum kuruluşları (STK'lar), insani yardım dernekleri, hayırsever kişiler, kanaat önderleri ve meslek odaları bazen çok önemli sorumluluklar üstlenebilmektedirler. Yerel yönetim olarak belediyeler dünyada bu alanda çok önemli aktörler olmasına karşılık Türkiye’de halen sınırlı düzeyde bu alanda müdahil olmaktadır. Yine aslında üniversiteler ve sendikalar bu alanda söz söylemesi gereken aktörlerdir. Ancak şehirden şehire değişken bir şekilde bu aktörler sorumluluk ve inisiyatif almaktadırlar. Bunda büyük oranda etken neden –kamu idaresinde olduğu gibi- o kurumun o şehirdeki idarecisinin bu alandaki sorunlara yönelik farkındalık ve duyarlılığı olmaktadır. Şehirden şehire yine değişmekle birlikte hemen her yerde kamu ve sivil toplum içinde ve birbirleriyle irtibatlı bir koordinasyon, network ve bilgi alış verişi yoktur. Bir kurumun yapmaya çalıştıklarından bir başka kurumun çoğu zaman haberi dahi olmamaktadır. Bu nedenle bazı sığınmacı kişi veya aileler birçok kaynakla irtibat halinde yardım mekanizmalarına ulaşabilirken bazıları ise hiçbir kişi veya kuruma ulaşamamaktadır.

Oysa olması gereken şudur;

Bir şehir içinde kamu kuruluşlarının Valilik koordinesinde kendi içinde sürekli bir koordinasyon içinde olması gerekir. Keza, şehirde yukarıda andığımız tüm sivil aktörlerin kendi içinde bir başka koordinasyonunun bulunması gerekir. Bu koordinasyon mekanizmasında şehirdeki sığınmacıların sayısına göre ülke, etnik köken, din ve benzeri farklı durumlarını olabildiğince adil temsil eden delegelerin de bulunması gerekir. Bundan

sonra kamu ve sivil bu koordinasyon mekanizmalarının zaman zaman bir araya gelerek çalıştığı bir başka üst koordinasyona ihtiyaç vardır. Bileşen aktörlerin de bu koordinasyon mekanizmalarına mümkün olduğunca farklı disiplinlerden temsilciler göndermesi faydalı olacaktır. Eğer oluşan tabloda hukukçu, psikolog, sosyolog veya sosyal hizmet uzmanları gibi disiplinlerden hiç katılım olmamışsa bu alandan kişilerin bireysel olarak daveti ile bilgi ve tecrübelerinin bu mekanizmalara aktarılması sağlanmalıdır. Bu mekanizmalar da yereli değerlendiren, yereldeki stresi iyi ölçen ve gerekirse bu stresi yöneten ancak uluslararası ve ulusal hukuktan kaynaklanan hakların insan onuruna en uygun bir şekilde o şehirde uygulamaya geçmesi için strateji ve politikalar üreteceklerdir. Bunları kısa, orta ve uzun vadeli olarak hazırlayacağı eylem planları ile hayata geçirmeye gayret gösterecektir. Elbette bazı sorunların asıl çözüm mercii Ankara olacaktır ancak birçok sorun yerelden doğru çözülebilir ve Ankara'nın bazı sorunları çözmeye ise ciddi anlamda motive edici ve itekleyici güç olarak rol oynayabilir.

Bu kanaatimizce “olması gereken” yöntem büyük oranda hiçbir şehirde yoktur ve bu nedenle şehirdeki sığınmacıların sorunlarına çözüm arayışında bazen neredeyse muhatap dahi bulunamamaktadır. Bu durum maalesef yapımları 2005 yılında hazırlanan Göç alanına ilişkin Ulusal Eylem Planına dayanan 7 şehirdeki Kabul, Barınma ve Tarama Merkezleri ile yine başka 7 şehir için kurgulanan Geri Gönderme Merkezlerinin yapılacağı şehirler için de böyledir. Üstelik her birisi 750 kişi kapasiteli olacak bu merkezlerin genelde şehirlerden daha izole ilçe merkezlerinde yapılacak olmasına rağmen bırakın yukarıda bahsetmeye çalıştığım koordinasyon mekanizmalarını oluşturmayı, bu ilçelerin halkları bu önemli gelişme hakkında bile bilgilendirilmemiştir. SGDD'nin bu merkezlerin yapılacağı yerlerde yerel halk üzerinden yaptığı “Askıdaki yaşamlar & algıdaki yaşamlar” projesi kapsamında yürüttüğü araştırma çalışmasının çıktıları bu nedenle çok önemlidir. Doğru bilgilendirme yapılmayınca maalesef yanlış, olumsuz ve kışkırtıcı bilgilendirme sosyal medyada ve fısıltı gazetelerinde öncelikle dolaşıma sokulmuştur. Bunun etkisini kırmak için doğru aktörler tarafından doğru bilgilendirme yapılarak oluşabilecek sorunlara şimdiden proaktif önlemlerin düşünülmesi gerekmektedir. Bu merkezlerin bir kısmının inşaatları bitmek üzeredir, bir kısmının da bir yıl içinde bitmesi beklenmektedir, bu nedenle özellikle ve öncelikle Suriyeli mültecilerin çoğunlukla bulunduğu iller yanı sıra bu şehirlerde harekete geçmek için ortada kaybedilebilecek bir zaman yoktur.

Yeni ve önemli aktör; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)

Bu alanda Türkiye tarihinde bir ilk olarak hazırlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 11 Nisan 2013 tarihinde kabul edilmiş, esasa ilişkin hükümleri de 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ancak bu alanda ilk kez görev ve sorumluluk almak üzere sivil bir yapı olarak kurulan GİGM'nin kuruluşuna yönelik hükümler yasanın kabul edildiği 11 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. O zamandan bu yana da GİGM büyük bir hız ve gayretle teşkilatlanmasını tamamlamaya çalışmaktadır. Kuşkusuz yukarıda açıklamaya çalıştığımız özellikle kamu alanında muhatap bulamama ve muhatap sorulduğunda herkesin sağına soluna baktığı duruma bu yeni kuruluş bir son verecektir. Müdürlük merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatlanması, içinde barındırdığı komisyonlar ve yaklaşık 4.000 çalışan kadrosu ile kuşkusuz Türkiye'de yabancılara ilişkin en önemli uygulama merkezi haline gelmiştir. Ancak kanaatimizce bundan da önemlisi Türkiye'de bu konuda boşluğu öteden beri gözükten strateji ve politika oluşturma mekanizmalarının YUKK ile öngörülmesi ve yasal dayanaklarının oluşturulmuş olmasıdır. İçişleri Bakanı başkanlığında ve büyük oranda Bakanlıklar arası koordinasyonu sağlamak üzere kurulan **Göç Politikaları Kurulu (GPK)** üst düzey kamu yöneticilerinin içinde olduğu bir kurul olarak düşünülmüştür. Müsteşar veya müsteşar yardımcısı başkanlığında ve içinde alanda çalışan 5 STK temsilcisi ve 5 öğretim görevlisinin de yer aldığı ve daha birçok aktörü buluşturacak olan **Göç Danışma Kurulu (GDK)** da bu strateji ve politikaların oluşturulmasında araç olarak düşünülmüş ikinci önemli kuruldur. Böylelikle belki de Türkiye tarihinde ilk kez göç anına ilişkin politikalar kapalı kapılar ardında belirlenmeyecek, bu alana ilişkin uygulama büyük oranda az sayıdaki Yabancılar Şube Polisi bürokrasisine teslim edilmeyecek, güvenlik perspektifinin dışından konu multi disiplinler olarak ele alınabilir olacaktır.

Şimdiye kadar pek üzerinde durulmasa da kanaatimizce YUKK ve GİGM'nin en önemli ve güzel girişimlerinden birisi GİGM bünyesinde bir de **Uyum ve İletişim Daire Başkanlığı**'nın düşünülmüş olmasıdır. YUKK madde 108/1-d'nin öngördüğü bu daire yasada belirlendiği üzere *“yabancıların toplumla olan karşılıklı uyumlarına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek, kamuoyunu bilgilendirmek ve toplumsal bilinci arttırmaya yönelik çalışmalar yapmak, basın ve halkla ilişkiler kurmak”* gibi konulardan sorumlu kılınmıştır. Dolayısıyla GİGM nezdinde kurulan bu başkanlık bizim bu yazı kapsamında ele almaya çalıştığımız tüm konularda lokomotif rolü oynaması gereken başkanlıktır. Her ne kadar

ülkede Suriyeli ve Suriyeli olmayan tüm mültecilerin sorunları, yerel halka ilişkileri kapsamında bu başkanlığın herhangi bir icraat veya değerlendirmesi tarafımızdan henüz duyulmamıştır ancak bunu bu aşamada kurumun yeni kurulma sancularına bağlamak belki hakkaniyet gereği olabilir. Ancak ülkede bu alana ilişkin yaşanan sorunlar ve durumun geldiği acil alarm pozisyonu dikkate alındığında bu başkanlığın harekete geçmesi için daha da geç kalmaması gerekmektedir.

YUKK'un bu alana ilişkin en önemli düzenlemelerinden birisi de kanaatimizce yasanın ortak hükümler bölümünün **96. maddesinde “uyum”** konusunu müstakil bir başlık altında düzenlemiş olmasıdır;

“(1) Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkanları ölçüsünde, yabancı ile başvuruyu sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.

(2) Yabancılar, ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabilir.

(3) Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak yaygınlaştırılır.”

Yasanın taslak aşamasında “entegrasyon” başlığı şeklinde düşünülmüş olmasına karşılık bu kelimenin oluşturulmak istenen modele ve sağlanmak istenen çift yönlü etkileşime çok da uygun olmadığına kanaat getirilerek “uyum” şeklinde değişmesi sağlanmıştır. Kanaatimizce sadece bu madde bizim bu yazıda anlatmaya çalıştığımız kaygıları ve

oluşturulmasını tavsiye ettiğimiz modeli çok güzel bir şekilde tanımlamaktadır. Şimdi mesele yasal dayanağı ve tanımı oluşturulmuş, kendisine yasal bir zemin bulmuş politikaların daha da geciktirilmeksizin hayata geçirilmesidir. Görüldüğüne göre bu konuda harekete geçmek için vakit çoktan gelmiş, hızla geçmektedir.

Suriyeli Mülteciler

Birinci Körfez savaşından sonra Irak/Halepçe'den kaçan Kürtlere sınırlarını başta açmayarak ciddi bir direnç gösteren Türkiye'ye karşılık Suriye'den kaçan mültecilere en başından itibaren "açık kapı" politikası uygulanması başlı başına takdire şayan bir davranış olmuştur. Bunda belki Halepçe'den kaçanların bir gecede 468.000 gibi son derece ciddi bir sayı olmasına karşılık Suriye'den gelişlerin -Kobanê'den 3 gün içinde gelen 180.000 mülteci olayını hariç tutarsak- uzun bir zamana yayılarak ve küçük sayılabilecek gruplar halinde oluşları önemli olmuş olabilir. Bunun yanı sıra Türkiye güncel hükümetinin dış politikasının o tarihte ve bu tarihte konumlandığı nokta ve aldığı stratejik kararlar böylesi bir sürece denk düşmüş olabilir. Bunu ve bu kararın arkasındaki asıl motivasyon kaynaklarını biz tam olarak bilemiyoruz ancak bu dış politika konularından ve siyasi konumlanmadan ayırık olarak bizim mülteciler lehine alınmış (ve zaten uluslararası sorumlu olduğumuz hukukun bir gereği olarak da) bu tavır nedeniyle mevcut açık kapı politikasından hoşnut olmamızdan başka bir düşünce içinde olmamız beklenemez.

Bunun yanı sıra hem Suriyeli mülteciler için oluşturulmuş kamplar hem de sonradan şehirlere yayılan Suriyeli mültecilere sağlanan kimi hak ve hizmetler göz önüne alındığında dünyanın başka coğrafyalarında benzer durumlardaki kitlesel iltica hareketlerinde sağlanan hizmetler ile kıyaslandığında görece olarak oldukça iyi fiziki ve lojistik imkanların oluşturulduğunu kabul ve takdir etmek gerekecektir. Öyle ki, bu hak ve hizmetlerin Türkiye'de hali hazırda Suriye dışındaki ülkelere gelen ve "geçici sığınma" rejimi altında bulunan diğer sığınmacılara sağlanan hak ve hizmetlerden de kapsam ve kalite olarak görece iyi durumda olduğunu tespit etmemiz gerekmektedir.

Ancak 2011 Mayıs ayından itibaren haberdar olduğumuz kampların –başlangıçtan günümüze şartlar biraz esnetilse de- genel anlamda sivil toplum çalışmalarına kapalı ve izole olması; ulusal ve uluslararası hak örgütlerinin kamplara ve sığınmacılara erişimlerine izin verilmemesi, basına tecrit uygulanması ve hatta ulusal ve uluslararası insani yardım

örgütlerinin bile hizmet sunmasına kolaylık tanınmaması tarafımızca anlaşılır olmamıştır. Bu konuda her zaman ve acilen belirtilen “güvenlik” gerekçesine yönelik istenseydi çok kolay ve basit mekanizmalar üretilerek sığınmacılara yönelik hizmetlerin akışı ve araştırmacıların ve basının doğru ve birinci elden bilgiye ulaşmaları sağlanabilirdi. Ancak bu istenmedi ve benzerini çoğu zaman gördüğümüz idari pratik gibi sivil toplum ve basın “güvenilmez ve ne yapacağı belli olmaz” konumunda tutulmaya gayret edildi. Türkiye’nin başlangıçta –Van depremi sonrası yürütülen yardım çalışmaları organizesi örneğinde olduğu gibi- kendi gücünü görmesi, sınaması için yurt içi ve dışından her türlü yardım önerisini kabul etmemesi bu tecrit çabasının devamında önemli bir etken oldu. Bu durumda Türkiye’den çok daha fazla sayıda Suriyeli sığınmacının iltica ettiği Ürdün ve Lübnan’daki durumdan çok daha farklı olarak Türkiye ilk yıllarda BMMYK dahil hiçbir yurt içi ve dışı kurumdan yardım almadan bu koruma hizmetlerini yürüttüğünü bildirmeyi önemli bir başarı göstergesi olarak gördü.

Ancak belli ki Suriye’deki iç karışıklık ve çatışmalar Türkiye’nin tahmin ettiğinin aksine –diğer Arap baharı yaşayan ülkelerdeki süreçlerden farklı olarak- çok daha uzun, çok daha kanlı ve çok daha zor koşullar altında ilerledi ve muhalifler lehine açık bir üstünlük aşamasına geçilemedi. Bu durumda artık kampların ve Suriyeli sığınmacıların ekonomik maliyetinden çok daha fazla söz edilir ve dünyanın geri kalanının elini cebine atmamasından şikayet edilir olmaya başlandı. Bunda da başta “siz çek yazın ve gerisine karışmayın” tavrı bölgedeki bazı dirayetli ve kendine güvenen, açık bürokratlar elinde daha açık politikaların üretilmesine kadar ulaştı. Bu aşamada dünyadaki önemli İslami yardım kuruluşlarının kurulmasında önemli rolü olduğu bildirilen Dr. Hans El Benna, Londra Ekonomi Okulu direktörü Prof. Lord Anthony Giddens ve Sabancı Üniversitesinden Prof. Fuat Keyman ortak imzası ile Türk Dışişleri Bakanına yönelik yazılan ve ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının sahada çalışabilmesine imkan tanınmasını talep eden açık mektubun yurt içinde ve dışında Kasım 2012 sonunda değişik gazetelerde yayınlanmasının ne kadar etkili olduğunu bilemiyoruz. Ancak o dönemde bölgeye yaptığımız ziyaretlerde liberal politikalara sahip idarecilerin yetkili olduğu bölgelerde hem kamplara erişim, hem de bölgede hizmetlerin üretilmesi ve bunların yerel kamu idarecileri eşgüdümünde dağıtılması konusunda ciddi mesafe kaydedildiği gözlemledik. Ulusal ve uluslararası insani yardım faaliyetleri ve sağlık, eğitim gibi sosyal alanlarda çok daha

rahatlamış bir çalışma zemini oluşturulduğunu biraz geç de olsa görmek sivil toplum adına sevindirici oldu.

Aslında kanaatimizce en başından beri uygulamaya bakan bu süreci etkileyen en önemli sorun, durumun hukuki tanımlanmasında yaşanmıştır. Hukuki tanımlama ve konumlandırma doğal olarak ilgili birçok alanı şekillendirir ve yön verir. Bu özellikle sahadaki uygulayıcılar için çok önemlidir. İşte bu noktada en başından belli bir zamana kadar hükümet tarafından ısrarla “mülteci değil misafir” tanımlamasının yapılmaya çalışılması bizim açımızdan şaşırtıcı olmuştur. Zira ulusal hukuk ve uluslararası hukukta hiçbir terminolojik karşılığı ve arka planı olmayan “misafir” kelimesinin ısrarla kullanılmaya çalışılması terminolojik bir bilgisizliğe dayanmıyorsa kasıtlı yapılmak istenen bir manipülasyona işaret etmektedir. Bunda, ülkesine sığınan Suriyeliler hakkında her türlü ekonomik faturaya katlanarak onlara yönelik “istediği gibi muamele etme” arzusu rol oynamış olabilir ancak bu hukuki tanımlamanın Türkiye dışında bir yerde savunulabilir bir imkanı yoktur.

Nitekim, sanırız bu “savunulamazlık hali” çok zaman geçmeden anlaşılmış ve bu yönde hem hükümet hem de İçişleri Bakanı ikna edilmiş olmalı ki, Kasım 2011’de Cenevre’de vatansızların durumuna ilişkin bir BM toplantısına katılan dönemin İçişleri Bakanı ağzından ilk kez Türkiye’ye sığınan kişilere “**geçici koruma**” (temporary protection) rejimi uygulandığı deklare edilmiştir. Bu tarihten sonra da yetkili ağızlardan bu rejim ifade edilir olmaya başlanmıştır. Ancak uygulamada halen ilgili bürokrasi ve özellikle sahadaki kamu çalışanlarında kafa karışıklığı ciddi olarak devam etmektedir. Bu karışıklık hali bazen de sahada ilgili ve sorumlu kamu personeli tarafından “istediği zaman, istediği şekilde” uygulama yapabilme lüksünü doğurması açısından endişe vericidir. Nitekim, bir kamu yetkilisinin “kampların kurulma yerinin sınıra çok yakın yapılmasının güvenlik kriterlerine uygun olmaması, bu husustaki BMMYK tavsiye kararlarına da aykırı olduğu, sınırdan en az 50 km. içeride yapılması gerektiği” yönündeki eleştirilere şifahen “O kriterler mülteciler için, buradaki insanlar ise mülteci değil, misafirler. Dolayısıyla burada mülteciler hakkındaki kriterleri uygulamamız gerekmiyor” şeklindeki sözleri “misafir” tanımlamasının uygulayıcılara bahşettiği düşünülen geniş inisiyatif alanını işaret etmektedir.

Şüphesiz her şey gelen Suriyelilere geçici koruma rejimi uygulandığını beyan etmekle bitmemekte, esasen burada başlamaktadır. Daha çok bireysel iltica başvurularında hukuki bağlayıcı metin olan 1951 Cenevre Sözleşmesindeki düzenlemeden ayrı olarak kitlesel başvurularda uygulanmak üzere Avrupa Birliği Konseyi tarafından geliştirilen bir hukuki argüman olarak “geçici koruma” bir hukuk normu olarak Kosova savaşıdan itibaren hukuk terminolojisi içine girmiştir. BM’in konu hakkında bağlayıcı bir düzenlemesi olmamasına karşılık Avrupa Birliği Konseyi yönergeleri ile şekillenen bu korumada ülkelere sığınmacılar hakkında alacakları önlemlerde sınırsız yetkiler tanımamakta, başta 2+1 yıllık süre sınırı ve bireysel başvuru mekanizmalarına erişim imkanı tanınması gibi kayıtlarla sınırlı olması gerektiği belirtilmektedir.

Sığınma alanına ilişkin 2014 Nisan ayına kadar en önemli mevzuat düzenlememiz olan **1994 Yönetmeliği** her ne kadar kabul edildiği tarihte henüz geçici koruma tanımlaması mülteci terminolojisine girmemiş olduğu için bu kavramı barındırmıyor olsa da sınırlarımıza “toplucu” gelen nüfus hareketlerinden söz etmektedir. Ancak Yönetmeliğin üçüncü bölüm başlığında yer alan bu düzenleme “sığınmacıların sınırda durdurulması ve sınırı geçmelerinin önlenmesinin esas olduğu” şeklinde son derece talihsiz ve uluslararası hukukla çeliştiğini tespit için hukukçu olunmasını gerektirmeyecek, biz vatandaşlar açısından da yüz kızartıcı olduğunu düşündüğüm bir düzenlemeye sahiptir. Anılan yönetmeliğin dördüncü bölümünde ise belli ki bu “durdurma” işleminde siyaseten ve fiili olarak başarılı olunamazsa ve –Halepçe’den kaçan Kürtler örneğinde olduğu gibi- uluslararası toplumun baskısı ile sınır içine kabul durumu ortaya çıkarsa gelen kişilere yönelik ne tür bir uygulamanın yapılacağı anlatılmaktadır.

Bunun dışında Türkiye’nin bu alanda geldiği seviye ve yeni yasa dikkate alındığında geçici koruma rejiminin **YUKK**’da ismen anılması ve tanınması ile bu hususta sonradan çıkarılacak bir Bakanlar Kurulu yönetmeliğine havale edilmesinden (**madde 91**) başka bir düzenlemenin olmadığı görülmektedir. Zira, yasanın atıf yaptığı yönetmelik Suriyeli mültecilerin ilk gelişlerinin başlamasından takriben 3,5 yıl sonra, 22 Ekim 2014 tarihinde Resmi Gazetede (29153 sayılı) yayımlanmıştır. Dolayısıyla bu arada geçen 3,5 yılda Türkiye’de tamamen havada olan bir hukuki rejim ülke içinde iki milyona yaklaştığı tahmin edilen Suriyeli mültecilere karşı uygulanmaya çalışılmıştır. Bunun hukuken mahsurlarının olacağını açıklamak gereksizdir. Nitekim, gelişlerin belli bir aşamaya

gelmesinden sonra (takriben bir yıl sonra) İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan ve uygulamaya konulan, bununla birlikte genel kamuoyu, sivil toplum ve hatta yasama organından gizlenen bir “gizli yönerge” Türkiye gibi bu alanda şeffaf ve göğsünü gererek çalışmalarını göstermesi gereken bir ülkeye uygun düşmemektedir. 30.03.2012 tarih, 62 sayılı *"Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge"* şeklinde sadece isim, tarih ve sayısına ulaşılabilen Yönergenin bir türlü kendisine ulaşabilmek mümkün olmamıştır. UAÖ Türkiye Şubesinin bilgi edinme hakkı yasası kapsamında başvurmasına, Meclisten birçok milletvekilinin talepte bulunmasına rağmen bu yönerge gizlilik gerekçesiyle Hükümet ve BMMYK Türkiye Temsilciliği tarafından alanda çalışan mülteci örgütleriyle dahi paylaşılmamıştır. Kanaatimizce sadece bu nedenle bizzat hükümet tarafından ve hiç gereği yokken Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak hazırlanan kamplar ve sağlanan hizmetler şaibe ve spekülasyona açık hale getirilmişlerdir.

Bu noktada hükümetin dış politikasını eleştirmeye yönelik muhalefet partileri açıklamaları kanaatimizce Suriyeli sığınmacıları politik tartışma malzemesi haline dönüştürmüş, yapılan açıklamalar maalesef şimdiye kadar ülkede nötr bir aşamada tutulan mültecileri nefret söyleminin muhatapları olarak negatif bir çizgiye çekmiştir. Bazı köşe yazarı ve siyasetçi açıklamalarında Suriye'deki çatışmaların çıkmasından çok önce, 2005 yılında hazırlanan Ulusal Eylem Planında tasarlanan ve yedi ilde yapımları başlanan Kabul, Barınma ve Tarama Merkezleri inşaatları “Suriyeli teröristlerin konuşlandırılacağı, oy deposu olarak kullanılacakları” şeklinde olumsuz bir propaganda ile hedef gösterilmiştir. Yapılan açıklamalar ile başta bu yedi şehirdeki halk olmak üzere genel kamuoyu adeta mülteciler aleyhine kışkırtılmak istenmiştir.

Bu süreçte 27 Mart'ta Şanlıurfa-Akçakale ilçesi **Süleyman Şah çadır kentinde** yaşanan olaylar ve sonrasındaki gelişmeler tüm bu geçici koruma, gönüllü geri dönüşler ve BMMYK Türkiye Temsilciliğinin sahadaki nezaret eden rolü açıklamalarına büyük bir soru işareti gölgesi düşürmüştür. Nitekim bundan sonra yerel ve güvenilir olduğunu düşündüğümüz İpekyol Gazetesi sınır dışı edilen kişilere Suriye içinde ulaşıp ve olayların gelişim ve sonuçlanma sürecinde tüm kaygılarımızı teyit eder şekliyle geliştiğini maalesef çok sayıdaki görgü şahidi ifadesi ile tespit etmiştir. Yine, 2 Mayıs'ta **Akçakale gümrük**

kapısında yaşanan olaylar bölgede uygulandığı Ankara tarafından resmi olarak deklare edilen “açık kapı” politikası üzerine çok ciddi soru işaretleri doğurmuştur. Bir polisin öldüğü, beş kişinin yaralandığı, sonrasında ise gümrük kapısının kapatıldığı olaylar vesilesi ile bölgede pasaportsuz sığınma hareketinin ancak gümrük kapılarından kabul edildiği, onun da gümrükte çıkartılan zorluklar ile alanda “kişi başı 100 TL” şeklinde tarifesi beliren bir kaçakçılık ağının geliştiğini maalesef görüyoruz. Suriye içinde artık yeni pasaport alabilmenin imkansız olduğu bilindiğine göre Suriyeli mülteciler için Türkiye’ye sığınmak için sahada gelişen kaçakçı yapılanmalara para vermekten başka bir umut ışığı olmadığı görülmektedir. Kaçakçılara parasını vermesine rağmen gümrük kapısını geçemeyen kişiler etrafında gelişen olaylar bizlere Ankara’dan yapılan resmi açıklamalar ile sahadaki fiili durumun farklı olabileceğini göstermekte ve “kapılar gerçekten açık mı?” sorusunu sordurmaktadır.

Bu olaylar, bundan sonra benzeri olayların yaşanması ihtimali potansiyeli göstermesi açısından önemlidir. Hükümetin bu olaylar hakkında etkili ve geniş bir soruşturma yürütmesi ve bundan sonrasına yönelik bir takım tedbirleri alması bir zorunluluk olarak gözükmektedir. Sahadaki kamu personelinin kendi kişisel ve siyasal görüşlerine bağlı olarak kendi başına bir tavır geliştiremeyeceği, mülteci hukukunun başta *non-refoulement* ilkesi olmak üzere temel ilkelerini çiğneyemeyeceği alınacak etkin tedbirlerle gösterilmelidir. Hükümetin sahada yaşanan aksaklık ve ihlallere yönelik sivil toplumun açıkladığı kaygı ve ikazlarına herkesten çok kulak kabartması, önemle ciddiye alması, hızlı ve etkin soruşturmalar yürütmesi, sorumlular hakkında acilen etkin idari ve yargısal tedbirlere başvurması gerekmektedir.

“Açık kapı politikası” üzerinde durmuşken bir süredir AFAD liderliğinde ve açık olarak deklare edildiği üzere Türkiye’nin önemli insani yardım örgütleri işbirliği ile “Suriye içinde” oluşturulan kamplar üzerinde de durmak gerekiyor. “Sınırın sıfır noktasında” denilen ancak belli ki sınırın Suriye içlerinde oluşturulan bu kampların gerekçesi olarak Türkiye içinde hazırlanan kampların kapasitesinin dolduğu, yeni kabullere hazır olunmadığı ve daha rahat hizmet götürülebilmesi gibi nedenler gösteriliyor. Oysa ki, bir ülke otoritesinin kendi daveti olmadıkça veya BM Güvenlik Konseyinin bu yönde bir kararı ve buna bağlı olarak insani koridor açılması veya uçuşa yasak bölge ilan edilmesi gibi güvenliği sağlayacak askeri tedbirler alınmadıkça bu fiili girişimlerin hukuken doğru

ve güvenli olduğunu söyleyebilmek imkansızdır. Her ne kadar bu şekilde oluşturulan kampların konuşlandığı alanların muhalifler elinde olduğunu söyleyebilmek mümkün ise de sanırım hiç kimse bunun sürekli bir güvence verdiğini iddia edemeyecektir. Bu alanlara Suriye ordusu veya bir başka şiddet içeren muhalif güç her zaman güçlü bir kara saldırısı ve her zaman için çok kolay bir şekilde hava saldırısı düzenleyebilecek kapasitededir. Dolayısıyla insanları korumak ve insani yardım sağlamak amacıyla oluşturulan bu kamplar aslında kendi elimizle oluşturduğumuz büyük ve kolay hedefler olabilir, ortaya çok daha ciddi ve dramatik sonuçlar çıkabilir. 30 Nisan'da Reyhanlı-Cilvegözü kapısı yakınlarında oluşturulan **Bab-el Hawa'daki** kampın Suriye hava kuvvetlerince bombalanması ve çok sayıda kişinin ölmesi bunun ne kadar kolay olabileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Türkiye, sığınmacıları Suriye içinde karşılama, barındırma ve bu yönde kamp oluşturma uygulamasından biran önce vazgeçmelidir. Bu hem Suriyeli mültecilerin hem de kamplara hizmet götürmeye çalışan görevli ve gönüllülerin güvenliği için bir gerekliliktir. Vebalinin kimsenin taşımak istemeyeceği dramlar yaşanmadan Bab-el Hawa saldırısından ders çıkararak bu uygulama biran önce sonlandırılmalı ve yapılacak ise bu konudaki ilkeler gereği sınırın en az 50 km Türkiye içinde olacak şekilde konaklama alanları oluşturulmalıdır.

Bu tür kitlesel akınlara sahne olan kriz ortamlarında nasıl çalışmalar yapılacağı, kısa orta ve uzun vadede ne tür psiko-sosyal tedbirlerin alınacağı ve krizin nasıl yönetileceği başlı başına bir uzmanlık alanıdır. Türkiye'nin bu uzmanlık alanına ilişkin bilgi, operasyonel kabiliyet ve insan kaynağını bu alanda uzun yıllardır ve farklı coğrafyalardan elde edilen bilgi ve deneyime dayanan uluslararası kuruluşlar işbirliği ile biran önce daha üst seviyelere taşınması gerekmektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin 22 Ekim 2014 tarihinde çok yeni olarak yürürlüğe giren "Geçici Koruma Yönetmeliği"ni bütün Bakanlıklar nezdindeki kurumlarıyla çok ivedi ve etkin olarak yürürlüğe sokmalıdır.

SUNUM 2: TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİLER

Aslı VELİECEOĞLU YONCA²

Giriş

Genel bir bakış açısıyla Suriyeli mültecilerin durumlarından ve Türkiye'de karşılaştıkları sorunlardan bahsedilecek olunursa, öncelikle **bölgedeki Suriyelilerin durumuna** bakılması gerekmektedir. Suriye'nin nüfusu 2010 yılında 21.5 milyon civarındayken, 2014 itibariyle bu nüfusun yaklaşık olarak 10 milyonu yerinden edilmiştir ki bu da ülke nüfusunun neredeyse yarısına denk gelmektedir. Bu kişilerin yaklaşık 6.5 milyon kadarı kendi ülkesi içerisinde yerinden edilmiş kişilerken; 3.5 milyon civarı ise ülkesini terk etmek zorunda kalmış kişiler, yani mültecilerdir. Aynı durumun Türkiye için söz konusu olması halinde yaklaşık 40 milyon kişinin evlerini terk etmek zorunda kaldığı bir senaryoyu göz önüne getirmek gerekir. Diğer taraftan Lübnan'daki duruma bakılacak olunursa, 4 milyon nüfusu olan Lübnan'ın, yaklaşık 1.5 milyon mülteciye ev sahipliği yapmakta olduğu görülmektedir. Bu da neredeyse ülke nüfusun üçte birinin mülteci olduğu bir durumu ortaya koymaktadır.

Yedi Birleşmiş Milletler (BM) kuruluşu, Uluslararası Göç Örgütü ve bölge ülkelerinin hükümetlerinin işbirliği içerisinde hazırladıkları Bölgesel Müdahale Planı çerçevesinde yapılan tahminlere göre 2014'ün sonuna kadar Suriyeli mülteciler sayılarının yaklaşık 4.1 milyona ulaşacağı düşünülmektedir. Bu durum, Suriyeli mülteci krizinin insani boyutunun ne kadar ciddi bir noktada olduğunu göstermektedir.

Türkiye içindeki duruma bakılacak olunursa, şu an itibariyle Türkiye'deki toplam Suriyeli mülteci sayısının 1.6 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu sayının 1 milyondan fazlasını kayıtlı veya kayıt olmayı bekleyen Suriyeliler oluşturmaktadır. Kayıtlı Suriyeliler arasından yaklaşık 220.000 kişi Türkiye'deki 21 kampta (Gaziantep'te 4, Urfa'da 4, Hatay'da 4, Kilis'te 2, Mardin'de 2, Adana'da 1, Osmaniye'de 1, Kahramanmaraş'ta 1, Malatya'da 1, Adıyaman'da 1) ikamet etmekteyken, geri kalanı kamplar dışında ikamet etmektedir. 19 Eylül sonrasında Suroç krizi (Ayn Al Arab/Kobanê) nedeniyle Türkiye'ye giriş yapan Suriyelilerin sayısı ise 190.000 civarındadır.

²Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Şehirlere göre dağılımlara bakıldığında ise en yüksek yoğunluğun normal olarak sınır illerinde; yani Şanlıurfa, Gaziantep ve Hatay'da olduğunu görülmektedir. Her üç şehirde deki mülteci sayıları 100.000'in bir hayli üzerindedir. Mersin'deki kayıt altındaki mültecilerin ise sayılarının 25.000 ile 75.000 arasında olduğu görülmektedir. Mersin için paylaşılan tahmini rakamlara göre 45.000 kayıtlı ve kayıt bekleyen Suriyeli mülteci, 15.000 civarında ise daha kayıt altına alınmamış Suriyeli mülteci olduğu düşünülmektedir. Bununla beraber kayıt dışı nüfusla ilgili çok daha yüksek tahminlerin de bulunduğunu belirtmek gerekir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) ana ofis Ankara'da bulunurken Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde saha ofisleri ve birimleri bulunmaktadır. Bunlar İstanbul'da ve Gaziantep'te saha ofisleri ve Hatay, Urfa, Van ve Silopi'de de saha birimleridir. Bu ofislerde toplam 300 üzerinde çalışan bulunmakta ve BMMYK çalışanları Suriye krizinden etkilenen bölgelere düzenli olarak ziyaretlerde bulunmaktadır. BMMYK hem kamplar içinde, hem kampların dışındaki yerel makamlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla, aynı zamanda ilgili Bakanlıklarla Suriyeli mültecilerin korunması açısından yakın işbirliği içerisinde teknik destek ve danışmanlık vererek çalışmalar yürütmektedir. Bunun dışında tespit edilen alanlarda maddi destekte bulunmaktadır.

Genel yasal çerçeveye bakılacak olunursa, uluslararası yasal çerçevede Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolüne 'coğrafi çekince' ile üyedir. Bu durumda, Avrupa dışındaki ülkelerden gelen kişilerin Türkiye'de 'mülteci' statüsü alma olasılığı bulunmamakta ve bu kişilere üçüncü bir ülkeye gidene kadar geçici iltica hakkı verilmektedir. Bu konuya detaylı olarak değinmek gerekse de, bu çalıştayın konusu olmadığı için daha ziyade Suriyelilerin hukuki statüsüne yoğunlaşmak daha isabetli olacaktır.

Son dönemde Suriye'de yaşanan gelişmelere bağlı olarak artan mülteci hareketliliği Türkiye'de mültecilerin hukuki statüsüne yönelik ulusal yasal çerçevede bir takım gelişmeleri ortaya çıkarmıştır. Türkiye, Ekim 2011'de, İçişleri Bakanlığı 1994 Yönetmeliği'nin 10. maddesi gereğince ilan edilen "geçici koruma rejimi" ile birlikte; asgari uluslararası standartlarla uyumlu, açık kapı politikası, geri dönmeye zorlamama, kamplarda barınma ve diğer temel hizmetlerin sunulması gibi ilkeleri güvence altına alınmıştır. 2012'in başında ise Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap

Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge'yi gerekli kurumlarla paylaşmıştır.

Geçici koruma rejimleri, kısa sürede kitlesel bir akın halinde sınırlara gelen veya geçen kişiler için, devletlerin bireysel mülteci statüsü belirleme kapasitelerinin zorlandığı durumlarda ilan ettikleri bir uluslararası koruma çeşididir. Örneğin 1990larda Kosova ve Bosna krizleri gibi mülteci krizleri sırasında da birçok Avrupa devleti tarafından ilan edilmiş ve kullanılmıştır. Bu nedenle korunma ihtiyacı olan kişiler için geçici olarak koruma sağlaması açısından önem teşkil etmektedir.

Türkiye'nin ilk iltica yasası ise, Nisan 2013'te yayınlanmış olan 6458 no.lu Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur (YUKK). Nisan 2014 itibariyle bu yasa kapsamında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) kurulmasıyla birlikte YUKK tam olarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. YUKK, 'Yabancıların Türkiye'ye girişleri, kalışları ve çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektedir. GİGM ise tüm yabancılar, uluslararası koruma (mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüsü sahibi kişiler) ve geçici koruma altındaki kişilerden sorumlu olan kurumdur. Merkez ve taşra teşkilatı halen kurulmakta olan GİGM'in Ocak 2015 itibariyle Emniyet Müdürlüğü'nden yabancılarla ilgili işlemleri devralacağı düşünülmektedir ancak bu geçiş sürecinin tahmin edilenden daha uzun sürebilme ihtimali de gözden kaçırılmamalıdır.

YUKK'un 91. Maddesinde yapılan geçici koruma tanımına göre: '*Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen ve sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir*'; ve '*Bu kişilerle ilgili tüm konular, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.*' Bakanlar Kurulu'nun bu maddeye dayanarak Geçici Koruma ile ilgili uzun zamandır yayımlaması beklenen Geçici Koruma Yönetmeliği ise 22 Ekim 2014'te 29153 sayılı resmi gazetede yayımlanmıştır. Yönetmelikle birlikte geçici koruma rejiminin farklı alanları açıklığa kavuşturulmuş, birinci geçici maddesinde ise Suriyeliler için ilan edilmiş olan geçici koruma rejimi açıklanmıştır.

Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Karşılaştıkları Temel Sorunlar

Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin korunmasındaki en önemli sorunlar kayıt, çocukların korunması, eğitim, kadınların korunması, sağlık ve iş piyasasına erişim konularında karşımıza çıkmaktadır.

1. Kayıt, mültecilerin korunması, haklarına ve kamu hizmetlerine erişimlerinin sağlanması açısından en önemli koruma yöntemidir. Krizin başından itibaren kamplarda kalanların kayıtları sistematik bir şekilde gerçekleştirilirken, kamp dışındakiler için aynı durum söz konusu olmamıştır. Paralel ve farklı sistemlerde kayıtlar yapılırken, kamp-dışı nüfusa ulaşmadaki güçlükler nedeniyle kayıtlar tam olarak tamamlanamamıştır.

An itibariyle, kayıt oranları % 65 civarında bulunmaktadır ve büyük bir hızla kayıt işlemleri devam etmektedir. GİGM’in sorumluluğunda olan kayıt işlemleri bu geçiş sürecinde Emniyet Genel Müdürlükleri altındaki Yabancılar Şube polisinin işbirliği dahilinde Nisan 2013’ten itibaren biyometrik olarak parmak izi alınarak gerçekleştirilmektedir. Kayıtlar genellikle AFAD koordinesindeki mobil koordinasyon/kayıt araçlarında veya illere göre değişkenlik gösteren tahsis edilmiş belirli yerlerde yapılmaktadır. Düzenli veya düzensiz giriş yapan tüm Suriyelilerin kayıtları gerçekleştirilmektedir ve belgesi olmayan Suriyeliler beyan esasına göre kayıt edilmektedir. Kayıtlara, GİGM’in teşkilatlanmasının tamamlanmasıyla birlikte GÖÇ-NET sistemi üzerinden devam edilecektir.

Kayıt açısından karşılaşılan **başlıca sorunlar** kamp-dışındaki nüfusa ulaşma konusunda karşılaşılan sıkıntılar, Suriyelilerin kayıt olmaya önem vermemeleri ve belirli konularda oluşan gelecek korkusudur. **Birinci engel** kamp-dışındaki nüfusa ulaşma, özellikle mevsimsel veya dönemsel işçi olarak çalışan Suriyeliler sıklıkla yaşadıkları yerleri değiştirebilmekte ve bu nedenle kayıt merkezlerine erişimlerinde sıkıntı yaşamaktadırlar. Yine benzer şekilde şehir merkezlerinin uzaklarında ikamet eden Suriyelilerin ise bu konuda hiçbir bilgileri bulunmamakta ve dolayısıyla nereye ve neden kayıt olmak için gitmeleri gerektiği konusunda bilinçsizlikleri kayıt olmalarını engellemektedir.

Kayıt için **ikinci engel** ise Suriyelilerin kayıt açısından kendileri için herhangi bir yarar görmemeleridir. Yeni geçici koruma yönetmeliği ile kayıt olmayanların çok kısıtlı haklardan yararlanabilecek olması ile bu sıkıntının biraz azalacağı düşünülmektedir. Bu konuda GİGM’in kayıt hakkında hazırladığı broşürlerinin dağıtımı yarar sağlayacaktır.

Kayıt olmanın önündeki **üçüncü bir engel** ise, ileride Avrupa ülkelerine gitmeyi planlayan bazı Suriyelilerin Türkiye'ye geri gönderilme ihtimalleri nedeniyle duydukları kaygılardan ötürü kayıt olmama düşünceleridir.

Kayıt açısından yaşanan sıkıntıları aşmak için yapılması gerekenler arasında öncelikle GİGM'e her açıdan destek vermek, kayıt konusunda Suriyelileri hedef alan bilinçlendirme kampanyalarına başvurmak ve özellikle kayıtlar sırasında özel ihtiyaç sahiplerinin tespitlerinin yapılmasını sağlamak gelmektedir.

2. Çocukların korunması, Suriyeli mültecilerin %53'ünün çocuk olduğu düşünüldüğünde, çocukların korunması da Suriye krizinde karşılaşılan en önemli konulardan biridir. Bu konuda karşılaşılan başlıca sorunlar çocuk/erken yaşta evlilikler, çocukların eğitime erişimlerinde yaşanan sıkıntılar, çocuk işçiliği, kapasite sıkıntıları, refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklar, çocuğun yüksek yararının tespit mekanizmasının aktif olarak kullanılmayışı ve doğum kaydı konusunda yaşanan bilinçsizliklerdir.

18 yaş altı evlilikler Türkiye'deki yasal çerçeveye aykırı olsa dahi, çocuk yaşta evliliklerin oranı AFAD verilerine göre Türkiye'de % 4.5 oranındadır. Çocuk yaşta evlilikleri Suriyeli aileler birer koruma aracı olarak görseler dahi, konunun sosyo-ekonomik, eğitim, psikolojik ve sağlık boyutları açısından önemli nedenleri ve sonuçları bulunmaktadır. Bu konu çocukların korunması açısından mücadele edilmesi gereken en önemli noktalardan biridir. Bunun dışında eğitime erişimde özellikle kamp dışı çocukların yaşadığı sıkıntılar, çocuk işçiliği içine sürüklenen çocukların sıkıntılarıyla bağlantılıdır. Çalıştırılan çocuklar okula gidememekte, okula gidemeyen çocuklar çalıştırılmaktadırlar. Bu kısır döngünün önüne geçilmesi gerekmektedir. Sosyo-ekonomik güçlükler çeken ve çocuklarını çalıştırmak zorunda kalan ailelere şartlı nakdi yardım gibi seçenekler geçici birer çözüm olarak düşünülebilmelidir.

Bunların dışında ulusal mekanizmalardaki kapasite sıkıntıları, örneğin refakatsiz çocukların bakımı açısından farklı yöntemlerin gelişmesine yol açmıştır. Çocuklar hakkında alınan tüm kararlarda çocuğun yüksek yararının gözetilmesi en önemli esaslardan biri olması gerekirken bu çocukların neredeyse hiçbiri için bu tarz bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu konuda devlete teknik ve maddi destek verilmesi çok önemlidir. Suriyeli refakatsiz veya ailesinden ayrı düşmüş çocuklar için bulunan alternatiflerden birisi ise

barınma merkezlerinde (kamplarda) bu çocuklar için özel olarak tahsis edilen alanlardır. Ancak her ne kadar bu alanlar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın sorumluluğu altında olsa da yeterli kapasitenin olmaması, tahsis edilen elemanların deneyimsizlikleri ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı çalışanların 24 saat esaslı çalışmıyor olması ve sürekli değişkenlik gösteren bakıcıların çocuklar üzerinde yaratabileceği etkiler gibi konularda ciddi sıkıntılar yaşanmaya devam edilmektedir.

AFAD'ın Suriye krizindeki koordinasyon açısından oynadığı önemli rol yadsınamazken, alanlarında uzmanlaşmış Bakanlık ve kurumların ihtiyacı olanlara hizmet sağlamasının öneminin altı her alanda çizilmeye devam edilmelidir. Bu konuların yanı sıra, Suriyeliler arasında doğum kaydı konusundaki bilinçsizlikler, doğumları kayıt edilmeyen çocukların geleceklerini risk altına sokmaya devam etmektedir. Her ne kadar doğum kaydettirmek Türkiye'de sorun teşkil etmeyen bir süreç olsa dahi, bu konudaki bilinçsizlikler yüzünden birçok Suriyeli ebeveyn çocuklarının doğumlarını kaydettirmemektedir.

Bütün bu konularla mücadelede psiko-sosyal desteğe ağırlık vermek, kapasite geliştirme çalışmaları yapmak, ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarının belirlenmesini sağlayacak bir mekanizmanın kurulmasını sağlamak, aile birleşimi çabalarını desteklemek ve çocuk ve genç komitelerinin ve çocuk dostu alanların çoğaltılmasını sağlamak gerekmektedir. Bu nedenlerle, ilgili her konuda olduğu gibi psiko-sosyal destek konusunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na verilecek destekler önem teşkil etmektedir. Ayrıca mağdur çocukların korunmasında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun Suriyeliler dahil tüm yabancıları da kapsadığı hususu sağlanacak bilgilendirme çalışmalarıyla tüm devlet çalışanlarına iletilmelidir.

3. Eğitim, Suriyeli mültecilerle ilgili diğer önemli bir alan ise eğitim alanıdır. Rakamlara bakıldığında, kamplarda yaşayan çocukların (%80) çoğunluğunun eğitim gördüğünü, kamp dışında yaşayan çocukların (%14) ise çok azı eğitim görebilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) yeni genelgesi Eylül 2014'te yayınlanmıştır ve geçici koruma altındaki Suriyeliler de dahil tüm yabancıları kapsamaktadır. Bu genelgeye göre, kayıt altındaki tüm Suriyeliler devlet okullarına (1-12. sınıf) kayıt olabileceklerdir. 98'le başlayan 'Yabancı Tanıtma Belgesi' sahibi olan Suriyeliler 99'la başlayan 'Geçici Koruma Kimlik Belgeleri' verilmeye başlayana kadar e-okul sistemi yerine yeni bir bilgi işletim sistemi üzerinden kayıt edilebileceklerdir (YOBİS). Bu sistem an itibariyle aktifleşmemiştir ancak en yakın zamanda aktifleşmesi beklenmektedir. Suriyeliler bu

genelge çerçevesinde kendi yaşadıkları bölgelerdeki okullara kayıt imkanı bulurken, İl Milli Eğitim Müdürlükleri'nin altında kurulacak olan il eğitim komisyonlarında denklik ve belgeleme işlemlerini de yaptırabileceklerdir. Eğitim belgesi olmayan Suriyeli öğrencilerin denklikleri beyan esaslarına dayalı şekilde seviyelerinin belirlenme işlemi tamamlandıktan sonra yapılabilecek ve MEB'in tahsis ettiği veya uygun gördüğü yerlerde geçici eğitim merkezleri altında Suriyeli öğrenciler dil ve yaşam becerisi gibi uygun görülen konularda eğitim alabileceklerdir. Bu genelgenin yayımlanması Suriyelilerin eğitim alanı konusunda oldukça olumlu bir gelişme olarak gözlemlenmektedir.

Üniversiteye erişim açısından dil (Türkçe) ve akademik gereksinimleri (YÖS) yerine getirebilen kayıtlı olan tüm Suriyeliler üniversitelere kayıt olabilmektedirler. 2014-2015 yılları için devlet üniversite harçlarının kaldırılması da Suriyelilerin yüksek öğrenime erişimleri açısından oldukça olumlu bir gelişme olarak adlandırılabilir. Suriyeliler için YTB bursları (www.turkiyeburslari.gov.tr) ve UNHCR/BMMYK'nın sağladığı DAFI bursları (www.unhcr.org.tr) gibi farklı burs olanakları da bulunmaktadır.

Eğitim açısından en önemli eksiklik dil sorunu ve kamp-dışındaki çocukların çalıştırılması ve eğitimlerinden mahrum bırakılmasıdır. Bu açıdan yapılabilecekler yukarıda belirtilmiş olanların yanı sıra TÖMER kurslarının desteklenmesi, Halk Eğitim Merkezleri ve diğer ilgili kuruluşlarla dil takviyelerinin yapılması, ailelere çocuklarını okula göndermeleri için teşviklerin yaratılması ve eğitimin önemi hakkında bilinç artırma çalışmalarının yapılmasıdır.

4. Sağlık değinilmesi gereken bir başka önemli alanıdır. Geçici koruma yönetmeliğine göre, kayıtlı olmayan Suriyeliler sadece acil durumlarda sağlık hizmetlerine erişebilmektedirler. Kayıt olanlara ise, SGK Başkanlığı'nın genel sağlık sigortalılar için belirlediği Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) bedelleri kapsamında temel, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerindeki hizmet bedelleri sağlanmakta, ödemeler ise AFAD'a fatura edilmektedir. SUT'la çıkan farklar ise AFAD tarafından ödenmemektedir. Bu ikinci durum, yüksek masraflı ilaçların ödemeleri açısından Suriyelilerin zor duruma düşmelerine neden olmaktadır.

Bunun dışında dil sorunu da sağlığa erişim ve doğru tedavi görme açısından büyük engellerden birisidir. Bu açıdan Arapça olarak kim, nerede, hangi hizmet vermekte

olduğuyla ilgili bilgilendirme broşürleri bu açığı kapatabilecekken, STK'lar veya Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın desteğiyle zor durumdaki kronik hastaların masraflarına destek verilebilme ihtimalleri göz ardı edilmemelidir. Bu tarz yardımlar genellikle yerel yönetimlerin inisiyatifine bağlı olarak gelişmekteyken, geçici koruma yönetmeliği ile birlikte daha düzenli bir hal alacağı umulmaktadır.

5. Kadınların korunması, Suriye krizinde özel ihtiyaç sahibi olabilecek kadınların korunması da çok önemli bir husustur. Özellikle acil ve özel bakım ihtiyacı olan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarının erken tespit sıkıntısı, tespit edilenlerin doğru merkezlere yönlendirilmesi ve yönlendirilenlerin ise korunmaları konularında ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu açıdan daha önce de bahsi geçen kayıt sırasında özel ihtiyaçların tespit edilmesi büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda kültürel nedenlerden ve tabulardan ötürü şikayet çekincesi yaşayan mağdurları hedef alan bilinç artırma, güçlendirme, fikir alma ve karar verme mekanizmalarına dahil etme gibi önemli adımlar atılmalıdır. Yine bu konuda da dil sorunu büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sorunlarını ne de olsa anlatamayacağını düşünen mağdurların önünde dil birçok engelden birini teşkil etmektedir. Bu nedenle dil bilen personeli krizden etkilenen bölgelere atama gibi yöntemler birer çözüm olarak daha yaygınlaştırılarak uygulanmalıdır. Yönlendirmeleri yapılan Suriyeli kadınlara korunma sağlanması gerektiğinin altının çizilmesi, Suriyelilerin tüm yabancılar gibi 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında korunması gerektiği hususunda tüm devlet çalışanlarına yönelik bilinçlendirme çalışmalarının yapılması elzemdir.

Aynı zamanda kadınların ihtiyacını ve eksikliğini en çok hissettiği hizmet alanı psiko-sosyal destek alanıdır. Bu konuda çok ciddi çalışmaların yapılması ve psiko-sosyal destek sağlayan hizmet vericilerin sayılarını artırmaya ve Suriyelilerin bu hizmetlere erişimini sağlamaya yönelik önemli adımların atılması gerekmektedir.

6. İş piyasasına ve sosyal yardım ve hizmetlere erişim, Suriyelilerle ilgili çokça gündeme gelen konulardan bir diğeri olan iş piyasasına ve sosyal yardım ve hizmetlere erişim konuları geçici koruma yönetmeliği ile daha netlik kazanmıştır. İş piyasasına erişim açısından kayıtlı olan Suriyeliler Bakanlar kurulunun belirleyeceği sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda (il, ilçe, köy gibi) çalışma izni için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvurabilecektir. Bu konuda yabancıların çalışamayacağı iş ve mesleklere ilişkin mevzuat saklı tutulmuştur. Bu konuyla ilgili detaylar yeni bir

yönetmelikle düzenlenecektir. Örneğin artık Suriyeliler 98'le başlayan kimlik kartlarıyla İŞKUR eğitimlerinden yararlanabileceklerdir. Sosyal yardımlara erişim konusunda ise ihtiyaç sahibi olan Suriyelilerin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Kurulu'nun belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde yararlanabileceği öngörülmektedir. Sosyal hizmetlere erişim konusunda ise sorumluluk Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na verilmiştir ve bu konuda belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde sağlanacaktır. Eksikliklerin olduğu alanlarda ilgili usul ve esasların yayınlanması ile birlikte geçici koruma rejiminin daha etkili bir koruma sağlaması beklenmektedir.

Sonuç olarak genel duruma bakıldığında belli başlı birkaç genel sorun tespit edebilmektedir: Bunlar, Suriyelilerin kayıt altına alınmasının önemi ve kayıtlar sırasında özel ihtiyaç sahibi kişilerin tespitinin eksikliği (ör. refakatsiz çocuklar, kadınlar, engelliler, yaşlılar/işkence-tecavüz/şiddet mağdurları,vb.); psiko-sosyal destek ihtiyacı (%55 oranında); her alanda dil/tercüman ihtiyacı; illerde barınma ihtiyacı; özellikle acil durumlarda ve özel ihtiyaç sahibi mültecilerin hijyen malzemeleri ve yatak gibi temel ihtiyaç malzemelerinin karşılanması; kamp dışı çocukların eğitime erişimleri ve genel haklar ve hizmetler hakkındaki bilinçsizliktir³. Bu konularda mültecilerle birlikte çalışmak, çözümler üretmek, uygulamak, aktif çalışmak, takibini yapmak, eksikliklerini tespit etmek ve eksiklere göre programlar geliştirmek ülkemizin yakın geleceğinde önemli yer teşkil etmeye devam edecek olan Suriyeli mültecilerin yerel halkla uyum içerisinde yaşayabilmeleri ve korunabilmeleri açısından hepimize düşen görevlerden sadece birkaçıdır.

³ **Kaynaklar:** *International Protection Considerations with regard to people fleeing the Syrian Arab Republic, Update II / III, UNHCR // Guidelines on Temporary Protection or Stay Arrangements, UNHCR, February 2014 // 2014 Suriye Bölgesel Müdahale Planı (Türkiye) // Refworld (www.refworld.org) //AFAD verileri // STK raporları.*

SORUN ALANI 1: İŞ DÜNYASI, EKONOMİK SEKTÖRLER

SORUN ALANI 2: İSTİHDAM VE SOSYAL GÜVENLİK

Her iki konu birlikte ele alınmış ve ortak rapor hazırlanmıştır.

Moderatörler ve Raportörler: Yrd. Doç. Dr. Tolga TÖREN, Prof. Dr. İsmail TUNCER
Mersin Üniversitesi

Katılımcılar:

Akif ŞENYİĞİT, Genel İş Sendikası,

Samer Al KEDDAH, Suriyeli Girişimci - KEDCO Int. – Serbest Bölge,

Necdet HASSAN, Suriyeli Eczacı,

Abdullah SAYILGAN ve Abdülrezzak AKSU – EMEK-DER – Tarım, Narenciye, İnşaat, Depo
İşçileri Haklarını Koruma ve Geliştirme Derneği,

Hüsnü KINACI, Kimya Mühendisleri Odası Başkanı,

Cevdet TEKBAŞ, Mersin Esnaf Sanatkarlar Odaları Birliği Genel Sekreter Yrd.

Genel Değerlendirme:

Mersin İli işsizlik oranları Türkiye ortalamasının biraz üzerindedir. Tarım ve tarıma dayalı sanayiler ile inşaat sektörlerinde mevsimlik (geçici) ve güvencesi olmayan işlerde çalışanların oranı yüksektir. 2011 Nisan ayından itibaren Suriye'deki iç karışıklık ve çatışma ortamından kaçarak gelen göçmenlerin bir kısmı sınır illerinde kurulan kamplara, diğerleri ise farklı şehirlere dağılarak yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Mersin ilinde çok farklı rakamlar ifade edilmekle birlikte yüz bin kişinin üzerinde Suriyeli göçmen olduğu tahmin edilmektedir. Suriye'deki savaş ortamının çok uzaması göçmenlerin ve yerleştikleri şehirlerdeki insanlar üzerindeki baskıyı gün geçtikçe arttırmaktadır. Göçmenler yaşamlarını idame ettirmek için gelir sağlamak ve çalışmak durumundadır. İşsizliğin yoğun olarak yaşandığı kentimizde bu durum ekonomik ve sosyal sorunlara zemin hazırlamaktadır.

Suriye'den göçle gelenleri emeği karşılığı çalışmak zorunda olan (çoğu zaman kaçak ve güvencesiz) emekçiler ile gelirken beraberinde bir miktar sermaye getirmiş olup burada işyeri açan girişimci veya sermayedar kesim olarak ayırmak ve sorunları bu iki grup için ayrıca değerlendirmek bardağın dolu ve boş yanını görebilmek için önemlidir. Bununla

birlikte geliştirilecek çözümler her iki kesimi de dikkate alan bütüncül bir özellik sergilemek durumundadır. İş dünyası, ekonomik sektörler, istihdam ve sosyal güvenlik konularının tartışıldığı 1-2 No.lu masada sorunlar ve bunlara ilişkin çözüm önerileri aşağıda rapor edilmiştir.

Sorun 1:

- Genel bir olgu olan güvencesizlik ve taşeron istihdamının Suriye'den gelen göçmenlerle daha da şiddetli bir soruna dönüşmesi,
- Genel ve göçmenlikten kaynaklı işsizlik, güvencesizlik ve benzeri sorunların, sosyal boyutu ile bir arada ele alınmaması

Türkiye kendi istihdam sorunlarını henüz çözümleyememiş bir ülke konumundadır. Mersin'de %12 civarında bir işsizlik söz konusudur. 2011 Nisan sonrası Suriye'den gelen mültecileri, ücret karşılığı çalışmak durumunda olan yoksul kesim ve beraberinde sermayesini getiren ve burada iş kuran veya kurmaya çalışan sermayedarlar olmak üzere iki grup altında dikkate almak gereklidir. Mersin'de göçle gelen yoksul aileler kötü koşullarda ve çok düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalırken, işsizlik oranı zaten Türkiye ortalamasının üzerinde olan kentimizde yerel halkın göçmenleri dışlamasına ve sosyal sorunların beslenmesine yol açmaktadır. Bununla birlikte 2011 ve sonrası dönemde Mersin'de açılan Suriye menşeli yabancı firma sayısı 256 dolayındadır. Bu firmalar ağırlıklı olarak gıda, hububat, inşaat ve ticaret gibi sektörlerde çalışmaktadır. Bu dönemde Mersin İlinin Suriye'ye olan ihracatı diğer illerin aksine artış göstermiştir. Bunun önemli nedeni bu açılan firmalardır. Suriyeli iş insanlarının kriz döneminde Mersin'i yaşama yeri olarak tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bu uzun vadede bütün bölgeyi etkileyecek bir dizi soruna işaret etmektedir.

Çözüm:

- Bütüncül bir bakış açısının geliştirilmesi,
- Suriye'den gelen sermayenin istihdamı arttıracak alanlara yönlendirilmesi,
- Akademisyenlerin, siyasetçilerin, STK'ların katılımıyla siyaset üstü bir mültecilik yüksek komiserliğinin kurulması,

Sorun 2:

- Suriye'den gelen yatırımcıların banka sistemini kullanamamaları.

Suriyeliler bankalar ile sorunlar yaşamaktadır. Bir iki banka haricindeki diğer bankalar Suriyeli göçmenlere hesap açmamaktadır. Türkiye'de bankalar aynı mevzuata tabi olmalarına rağmen neden hesap açmak istemedikleri göçmenler tarafından anlaşılamamaktadır. Bankada hesap açamama beraberinde iki boyutu olan sorunlara yol açmaktadır: Bunlardan birincisi ekonomik ikincisi ise sosyal sorundur. Hesap açma olanağı olmadığından dolayı bireyler sürekli yanlarında nakit taşımak zorunda kalmaktadırlar. Para transferi önemli bir sorun haline gelmektedir. Bu da güvenlik sorunlarına yol açmaktadır. Açılan Suriyeli firmalar göçmenlerin çalışma izinleri olmadığından dolayı aslında yerli çalışanları istihdam etmektedirler. Göçmen olarak gelenlerin çoğu çalışma iznine sahip olmadığından Suriyeli işçi istihdam edememekte veya kaçak olarak istihdam etmek zorunda kalmaktadır.

Yeni çıkan bir genelge ile firmalara belirli bir sayıda (oranda) Suriyeli işçi çalıştırma kotası verildiğinden söz edilmektedir. Bu bağlamda çalışma izinlerinin bir yıldan daha uzun süreli olarak düzenlenmesi gerektiği ve Mersin Serbest Bölgesinde alınan kısmi vergilerin kaldırılması gibi talepler dile getirilmiştir.

Çözüm:

- Mevzuatın yeni duruma uygun bir şekilde yeniden düzenlenmesi
- Çalışma izinlerinin bir yıldan daha uzun süreli olarak düzenlenmesi
- Serbest bölgede alınan kısmi vergilerin kaldırılması, aslında serbest bölge uygulamalarında bu vergiler çoğu ülkede yoktur.
- Kayıt sisteminin yeniden düzenlenmesi ve kayıtlı olmayan göçmenlerin kayıt altına alınması bunun için bilgilendirme ve kayıt olmayı teşvik edecek önlemlerin alınması.
- Vergi indirimleri gibi önlemler aracılığıyla firmaların üretim, ihracat ve istihdam yaratmaya teşvik edilmesi.

Sorun 3:

- İhtisas mesleklerini (eczacılık, diş hekimliği vs.) icra etme ehliyet ve yeteneğine sahip kişilerin mesleklerini icra etmeleri önündeki katı düzenlemeler, Türkiye'deki bir

üniversitede eğitim görmüş ve eczacılık diploması almış olan bir katılımcı mesleğini icra edemediğini veya alanıyla ilgili bir işte çalışmadığını mevzuatın buna olanak vermediğini ifade etmiştir.

Çözüm:

- İhtisas mesleklerini icra etme konusunda izin vermeye yetkili kurumların ulusal ve yerel düzeyde yetkilendirilmesi, hangi kurum veya birimin yetkili olduğunun net olarak ortaya konması veya göçmenlerin başvuru yapacağı tek bir birimin oluşturulması gerekmektedir.

Sorun 4:

- Tarım, inşaat, depolama gibi emek yoğun alanlarda yaşanan güvencesiz, düşük ücrete dayalı, iş güvenliğinden yoksun, sürekli olmayan (mevsimlik) istihdam koşulları.
- Özellikle tarım ve inşaat alanında ortaya çıkan, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinden yoksun çalışma,
- İşsizlik oranlarının yüksekliğinden kaynaklı etnik çatışmaya açık çalışma ortamı,

Mersin’de tarım, tarımsal depo ve inşaat sektörlerinde mevsimlik olarak ve sosyal güvencesi olmadan çalışanların kurduğu bir derneğin temsilcileri ağırlıklı olarak Akdeniz, Toroslar ve bir miktar Yenişehir’de yaşayan insanların daha önce iç göç sonucu buraya geldiklerini günümüzde de göçün görece olarak yoksul olan bu bölgelere yoğunlaştığını ifade etmişlerdir.

Suriye’den göç edenlerin büyük kısmını Reyhanlı tarafına yerleşen Arap nüfus ve Kobanê süreci sonrasında göç eden Kürt nüfus oluşturmaktadır. Göç eden Arap nüfusun geçici de olsa bir kimlik belgesi ya da kayıt belgesi alma şansına sahip olduğu; ancak göç eden Kürt nüfusun kayıt olmadığı ve değişik nedenlerle kayıt olmak istemediği ileri sürülmüştür. Özellikle Mersin’in Akdeniz ilçesinde çok kötü koşullarda yaşayan Suriyeli Kürt göçmenlerin kayıt olma konusunda endişeleri olduğu dolayısıyla asıl güvencesiz yaşayan kesimi bunların oluşturduğu ifade edilmiştir.

Göç eden nüfus ilde yaşayan ve mevsimlik işlerde çalışan işçileri olumsuz yönde etkilemektedir. Suriyeli işçiler geldikten sonra, ödenen **günlük ücretlerde (yevmiye) düşüş** söz konusu olmuştur. Bazı dernek ve sendikaların tarım ve depo (narenciye)

alanlarında çalışanların ücretlerinde düşüşün önüne geçmek ve standart bir ücret ödenmesini sağlamak için yaptıkları girişimleri bir ölçüde yarar sağlamış olsa da sorunu tam olarak çözememiştir.

Kentin yerlilerinden oluşan yerleşik işçilerin **iş bulamama** sorunu söz konusu olmaktadır. Göçle gelenlerin daha düşük ücretle çalışmaya razı olması özellikle yerleşiklerin işsiz kalmasıyla sonuçlanmaktadır, bu da göçmenlerin dışlanması ve ötekileştirilmesi ile sonuçlanmaktadır. Göç olgusu beraberinde eğitim sorunlarını da getirmiştir. Mevsimlik işçilerin çocukları her dönem okula geç başlayabildikleri için sağlıklı eğitim verilemezken göçle birlikte okula gidemeyen çocuk sayısı giderek artmaktadır. Bu konu eğitim grubunda tartışılmıştır.

Benzer biçimde **sağlık sorunları** söz konusudur. Tarım alanlarında kullanılan tarım ilaçları insan sağlığına zararlı pek çok hastalığa uzun dönemde yol açabilen ilaçlardır. İlaçlama yapılırken uygun araç-gereç ve önlemler alınmadan bu işler yapılmaktadır. Ek olarak özellikle sera naylonu altında çalışan ve bitkiye zarar vermeyen ama insana zarar veren ilaçların kullanıldığı ve havalandırmanın olmadığı bir çalışma ortamı söz konusudur. Bu çalışma koşullarına göçmen işçileri de eklediğimizde sorun daha da büyümekte ve iş güvenliğinden yoksun bir çalışma ortamına tüm mevsimlik işçiler maruz kalmaktadır.

Göçmen işçiler aracılar üzerinden işe alınmaktadır; işveren (patron) görünmez niteliktedir, bütün işlemler, ilişkiler aracılar (çavuş, dayı) üzerinden çözülmektedir. **İş-güvenliği** sorunları söz konusu olmakta, işletme sahipleri işçileri kalabalık servislerle taşımakta ve işçilerden servis ücreti de kesilmektedir. Bu ücretlerin daha da düşmesi anlamına gelmektedir. Türkiye’de bu tür sorunlarla ilgilenecek bir kurum olmadığı anlaşılmaktadır.

Çözüm:

- Göçmen olarak gelenlerin kayıt altına alınması,
- Sorunların, sağlık, eğitim ve benzeri alanları dikkate alan bir şekilde, bütünlüklü ele alınması,
- Göçmenlerin barınma problemlerinin çözümü aşamasında, akrabalık ilişkilerinin dikkate alınması ve mümkün olduğu durumlarda göçmenlerin akrabalarının yanına yerleştirilmesi,

- Bahsi geçen çalışma alanlarında ortaya çıkan sorunlara dönük teorik çalışmaların ve saha çalışmalarının yaygınlaştırılması,
- Bahsi geçen çalışma alanlarında istihdam edilenlere geçici de olsa çalışma izni verilmesi,
- Sorunların tespiti ve çözümü için STK ve resmi kurumların işbirliği geliştirmesi,
- Tarım konusunda sertifikalı ehil kişilerin üretime katılımının sağlanması,
- Para yardımının işgücüne çevrilmesini sağlayıcı geçici mülteci yasalarının çıkarılması,
- Geçici mülteci olarak misafir olan nüfusun sorunlarının tek elden çözülmesine dönük düzenlemeler yapılması,
- Üniversitelerin göçmenlerin sorunlarını anlamaya dönük yaptığı çalışmaların artırılması, teşvik edilmesi

Sorun 5:

- Kayıt ve izin mekanizması,
- Haksız rekabet yaratabilecek uygulamalar,
- Mevzuattaki eksiklikler,

2011 Yılında 200 bin civarında Suriyeli göçmenin Türkiye'ye gelmesi bekleniyordu. Bu ve buna yakın rakamlar kırmızı-çizgi olarak defalarca seslendirilmiştir. Ancak bunun 1,5 milyon kişiye ulaşması sadece Mersin'e yüz binin üzerinde göçmenin gelmesi, gelen nüfusun çok az bir kısmının kalifiye olması ortaya çıkan sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır. Başta kayıt altına almadan sınırların açılması her konudaki çözümleri zorlaştıran bir unsurdur. Kayıt altına alma mekanizması aradan 4 yıla yakın süre geçmesine rağmen hala sağlıklı olarak çalıştırılmamaktadır.

Mersin'de yaklaşık 1500- 2000 arası Suriyeli girişimcinin işlettiği işletme olduğu tahmin edilmektedir. Bunların bir kısmı şirket, bir kısmı şahıs işletmesi biçimindedir. Bu işletmelerin vergi kaydı yapılmaktadır, ama sonrası belirsiz durumdadır. Meslek odalarına kayıt yaptırabilmek için ya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olunmasını ya da çalışma bakanlığından çalışma izni alınmasını gerektirmektedir. Çalışma bakanlığının verdiği izinlerin genellikle bir yıldan daha kısa bir süreli olması; Meslek odalarının kayıt yapamamasına yol açmaktadır. Meslek odalarının mevzuatları gereği ancak bir yıldan daha

uzun süreli izni olanların kaydını alabilmektedir. Dolayısıyla verilen çalışma izinlerinin yeniden gereksinimler doğrultusunda düzenlenmesi gerekmektedir.

İşletme açılacağı zaman, Suriyeli işletmecilerden istenen belgeler ile yerli girişimcilerden istenen belgeler aynı değildir. Haksız rekabet yaratabilecek uygulamalardan kaçınılması gerekmektedir. Türkiye'deki yasal prosedürlere uymak şartıyla iş yapan insanlara izin verilmesi orta ve uzun dönemde daha sağlıklı sonuçlara doğuracaktır.

Aksayan mevzuatların, göçmenlere burada kalabilme seçeneği sunacak biçimde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Çözüm:

- Bireysel işyerlerinde izin mekanizması ile ilgili mevzuatın yeniden düzenlenmesi,
- Yasal düzenlemelerin, göçmenlere burada kalma seçeneği sunacak biçimde yapılması,
- Göçmen ve yerleşik esnaf zanaatkarın aynı yasal mevzuata tabii olması aracılığıyla haksız rekabetin önlenmesi,

SORUN ALANI 3: EĞİTİM

Moderatör ve Raportör: Prof. Dr. F. Ayşe BALCI KARABOĞA, Mersin Üniversitesi.

Katılımcılar:

Prof. Dr. F. Ayşe BALCI KARABOĞA, MEÜ Eğitim Fakültesi Dekanı,

Ahmet YAKIN, Mersin İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı,

Dursun KILIÇ, Mezitli İlçe Milli Eğitim Müdürü,

Ali TUNA, Mezitli Halk Eğitim Merkezi Müdürü,

Ertul DERE, MEÜ Öğrenci İşleri Daire Başkanlığından Yabancı Öğrencilerle İlgili Yetkili,

Doç. Dr. Bülent ÖZKAN, MEÜ Türkçe Öğretimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müd.,

Yrd. Doç. Dr. Serdarhan Musa TAŞKAYA, MEÜ Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi (Yabancı Öğrenciler Danışmanı),

Araş. Gör. Ramazan KARATEPE, MEÜ Eğitim Fakültesi,

Eylem Eren ve Aslı ÖZCAN, Mersin Büyükşehir Belediyesi Yetkilileri,

Diana COROUNİ, Arabic School İngilizce Öğretmeni,

İzzettin ÇELİK, Yenikuşak Köy Enstitülüler Derneğinden,

Suriyeli bir veli,

Mersin Üniversitesinde öğrenim gören Türk ve Suriye uyruklu öğrencilerin katılımı ile 34 kişilik bir katılım gerçekleşmiştir.

Sorunlar:

Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü kapsamında halen ilkokul aşamasında denklik yapılan 215 öğrenci; ortaokul aşamasında 306 öğrenci; lise aşamasında ise 525 öğrenci olmak üzere 1046 belgesi tam olan öğrenciye eğitim hizmeti verilmektedir. Bunun yanı sıra belgesiz durumda olan 714 öğrenci de eğitimlerine devam etmektedir. MEB okullarında 1760 Suriyeli öğrenci bulunmaktadır. Halk Eğitim Merkezlerinde Türkçe öğretimi ve mesleki eğitim desteği verilmektedir. Ayrıca yazın anaokulları açık tutularak okul öncesinde de destekte bulunulabilmektedir. Temel olarak aşağıdaki problemler üzerinde durulmuştur:

- Temel sorunlardan biri sürece hazırlıksız yakalanmış olmak olarak görünmektedir. Böyle bir göç durumuna ilişkin uygulanabilecek bir standart program bulunmamaktadır.

- Milli Eğitim Müdürlükleri öğrenci kabulünde kayıtlı olmayan (e-kayıtta kimlik numaralarının tanınmaması vb. sorunlar.) ya da belgesi olmayan öğrencilerle ilgili sorunlar yaşayabilmektedir.
- Dil, eğitim ile ilgili kayıt ve denklik sorunlarının ardında en önemli sorun olarak görünmektedir.
- MEB yetkilileri karşılaşılan sorunları kendilerince çözdüklerini ve programlı bir çözüm önerisinin bulunmadığını bildirmektedir.
- Suriyelilerin eğitimi ile ilgili sorunların temelinde, acele hareket edilmesinin gerekmesi ve öğrencilerin bir an önce sınıflara alınması yatmaktadır. Denklik işlemleri kademelerin belirlenmesi, uygulanacak müfredatla ilgili belirsizlikler, öğrencileri tanıma ve değerlendirme ve yerel düzeyde çözüm üretmeye çalışmak da bir diğer önemli sorun alanıdır.
- Halen Suriyeli öğrenciler için de MEB müfredatı izlenmekte öğrencilerin kendi ülkelerindeki müfredat ile paralelliği sorun oluşturabilmektedir.
- Yapılan evlilikler, doğanların vatandaşlıkları ve kayıtları ile ilgili belirsizlikler potansiyel öğrenci sayılarının belirlenmesinde güçlük yaratabilecektir.
- Okul müdürleri de farklı uygulamalarda bulunabilmekte kayıtsız ve belgesiz öğrencileri kabul etmeyebilmektedir.
- Arapça bilen öğretmenler denklik komisyonlarında görevlendirerek inisiyatif alıp yerel çözümler de geliştirilebilmektedir.
- Denklik çalışmaları sırasında zaman zaman öğrencilerin kademeleri de bilinmemektedir.
- Denklik uygulamaları ile ilgili standart bir uygulamanın nasıl yapılacağı halen (2,5 yıldır) belirlenmemiştir.
- Suriyeli öğretmenlerin de görev alacağı geçici okullar düşünülmektedir. Suriyeliler kendi okullarını istemektedirler. Bu amaca yönelik olarak Suriyeli nüfus için iki adet (Toroslar-Mezitli) geçici eğitim merkezi açılması planlanmaktadır. Ancak bu merkezlerin müfredatı belli değildir. MEB tarafından denkliği kabul edildiği için Libya müfredatı temel alınmaktadır. Kamp içi ve dışındaki okulları kapsayacak ortak program yapılması çalışmaları sürdürülmektedir.
- Kayıtsız durumdaki Arap okulları da öğrenci kabul etmektedir. Bu okulların denklikleri de bir başka sorun olup bunun üzerinde de çalışmaların sürdüğü bildirilmiştir.

- İl Denklik Komisyonuna gelen öğrencilerin rehberlik hizmetleri ve mesleki yönlendirmelerinde sorunlar yaşanmaktadır.
- Öğrenciler ve öğretmenler Suriyeli öğrencilerle nasıl iletişim kuracaklarını ve nasıl davranacaklarını bilmemektedirler.
- Türk ve Suriyeli öğrenciler arasında sorunlar olmakta ve algı problemleri yaşanmaktadır.
- Yükseköğretim sürecinde olan Suriyeli öğrencilerin temel sorunlarından biri Türkçe yeterliğidir. Konu ile ilgili standart sınav ve belgelendirme sistemi bulunmamaktadır. Farklı kurumlardan ya da özel kurslardan alınan Türkçe yeterlik belgeleri arasında paralellik olmaması akademik yeterliklere yansımaktadır.
- Yabancılarla Türkçe öğretimi ayrı bir uzmanlık gerektirmektedir ancak kurslarda eğitimi uzmanlar vermemektedir. MEB ise bu kursların yeterliğini kabul etmektedir.
- Yükseköğretime kabulde alan problemleri bulunmaktadır. Örneğin Suriye'de Mimarlık okuyan bir öğrenci Türkiye'de Okul Öncesi Öğretmenliği öğrencisi olabilmektedir. Bu karmaşanın giderilmesi gerekmektedir.
- 2000bin Kürtçe Anadilli Kobanê göçmeninin eğitimiyle ilgili hazırlık bulunmamaktadır.
- Suriyeli öğrencilerin derslerde uyum ve dil sorunları bulunmaktadır.
- Çalışmak zorunda olup eğitiminden vazgeçilen çocuklar da bulunmaktadır.

Öneriler:

- Sadece ilköğretim ya da ortaöğretim çağındaki çocuklar değil ebeveynlerin uyumu için de yaygın eğitim kapsamında programlar düzenlenebilir.
- Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda öğrenim görmekte olan Suriyeli öğrenciler için yapılan denklik çalışması, denklik komisyonun yaptığı kısa süreli değerlendirmelerle yürütülmektedir. Bu nedenle öğrencilerin akademik gelişimi tam olarak anlaşılamamakta süreç içinde sorunlar yaşanmaktadır. Denklik belli bir sürece yayılmalı öğrenciler için uyum yılı veya uyum dönemi gibi bir uygulama yapılmalıdır.
- Suriyeli öğrenciler için öğretmenlerin de eğitimden geçirilmesi yararlı olacaktır. Eğitimciler de en az öğrenciler kadar uyum ve uygulama sorunları yaşamaktadır.
- Öğrenci ve ailelere yönelik uyum çalışmaları, motivasyon seminerleri, drama film gibi çalışmalar yapılabilir.
- Çocukların korunması, çalıştırılmalarına engel olunması gerekmektedir.
- Çocukların okul dışında kalmaması için ailelerin bilinçlendirilmeleri gerekmektedir.

- Eğitim süreci birleştirilerek avantaja dönüştürülebilir.
- Yabancılara Türkçe ğretimi üzerinde bilimsel metotlarla çalışılması gerekmektedir.
- Türkçe Yeterlilik verilmesinde standardizasyon gerekmektedir.
- Suriye okulları zengin işadamları vb. kişilerce desteklenmektedir ancak bu yeterli değildir. Hükümetin de desteği beklenmektedir.
- Türkiye'de uzun bir süre daha kalacakları düşünülerek göçmenler için planlı çalışmalar yapılmalıdır. Yapılan plan ve projelerin sürdürülebilirliği dikkate alınmalıdır.
- Koordinasyon, acil duruma hazırlık, böylesi gler için stratejiler ve uygulamalar merkezi olarak geliştirilmelidir.

SORUN ALANI 4: SAĞLIK

Moderatör ve Raportör: Prof. Dr. C. Tayyar Şaşmaz, Mersin Üniversitesi

Katılımcılar:

Prof. Dr. Muzaffer ESKİOCAK, Trakya Üniversitesi,
Prof. Dr. Nilay ETİLER, Kocaeli Üniversitesi,
Doç. Dr. A. Öner KURT, Mersin Üniversitesi,
Yrd.Doç. Dr. Serpil TÜRKLEŞ, Mersin Üniversitesi,
Öğr.Gör.Dr. Sümbüle KOKSOY, Mersin Üniversitesi,
Uzm. Dr. Nureddin ÖZDENER, Mardin İl Halk Sağlığı Müdürlüğü,
Uzm. Dr. Burhan SÖKER, Mersin Tabip Odası,
Uzm. Dr. Nasır NESANIR, Akdeniz Toplum Sağlığı Merkezi,
Uzm. Dr. Nebil AĞAKADI, Mezitli Suriyeliler Derneği Sağlık Merkezi,
Dr. Hülya TEKİN, Mersin İl Halk Sağlığı Müdürlüğü,
Dr. Yıldız ULAK, Kamu Hastaneleri Birliği Sekreterliği,
Dr. Hakan TUZLA, Mersin Sağlık Müdürlüğü,
Dr. Mehmet ZEYNEL, Mezitli İlçe Sağlık Müdürlüğü,
Dr. Filiz ERHAN, Mezitli Toplum Sağlığı Merkezi,
Ebe Meryem YOLCU, Akdeniz Toplum Sağlığı Merkezi,
Ahmet BUDANUR, Mezitli Kaymakamlığı,
Arş. Gör. Zeliha YAMAN, Mersin Üniversitesi,

Genel Durum

Dünya Sağlık Örgütü tarafından sağlık “Kişinin sadece hasta ve rahatsız olmaması değil, aynı zamanda bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali olarak” tanımlanmaktadır. Bu tanımdan hareketle sağlıklı olmak için bedensel ve ruhsal iyilik kadar sosyal yönden de tam bir iyilik içinde olunması gerekmektedir. Sosyal iyilik, kişinin çevresindeki insan ve kurumlarla olan ilişkisiyle ortaya çıkmakta ve kişinin bulunduğu ortamda kendini iyi ve değerli hissetmesiyle açıklanmaktadır.

Sağlıklı olmak sanılanın aksine, hastane ve hekimlerden önce, kişinin yaşam ortamıyla ilişkilidir. Kişinin barış ortamında, hijyenik koşullarda barınması, beslenmesi, eğitim

alması, düzenli bir iş ve gelir ile sosyal güvenceye sahip olması, güvenli ve huzur içinde yaşamasıyla sağlığı arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bunlar sağlığın sosyal belirleyicileri olup, sağlıklı olmak için olmazsa olmaz koşullardır.

İnsanlar bir kültür ortamının içine doğar ve bu kültür değerleriyle yaşamlarını sürdürmektedir. Buldukları yerden başka bir yere, özellikle başka bir ülkeye ve zorunlu olarak göç etmesi; hem göç edenler hem de göç edilen yerdeki insanlarda önemli bir sosyoekonomik ve kültürel değişim yaratmaktadır. Bu değişim özellikle göç ile gelen kişiler üzerinde yeni gelinen yere uyum açısından önemli sorunlar oluşturmaktadır. Bunların başında sağlık sorunları gelmektedir.

Ülkemizde 2011 yılından beri Suriye ve Iraktan savaş nedeniyle sığınmacılar gelmekte ve bu gün itibariyle Suriyeli sığınmacıların nüfusunun 1.5 milyonu geçtiği tahmin edilmektedir. Mersin ili coğrafi yakınlığı nedeniyle Suriye'den gelenlerin yoğun olarak bulunduğu bir ildir. Suriye'den gelen insanların bir kısmı kamplarda kalırken, daha büyük bir kısmı ülkemizin dört bir tarafında kendi imkanlarıyla yaşamaya çalışmaktadır. Halihazırda Mersin'de yaşayan Suriyelilerin sayısının 200 bini bulduğu ve yarısının çocuk yaş grubunda olduğu tahmin edilmektedir. Mersin'de yaşayan Suriyelilerin yaklaşık 2/3'ünün kayıt altına alındığı ifade edilmektedir. Kayıt altına alınan ve geçici kimlik belgesi verilen Suriyelilere hem birinci basamak hem de ikinci basamak sağlık hizmetleri Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) fiyatları üzerinden AFAD tarafından finanse edilmektedir. Kayıt dışında olanların acil sağlık hizmetleri dışında diğer sağlık hizmetleri finanse edilmemektedir.

Temel Sağlık Hizmet Kullanımı ve Yaşanan Sorunlar

Ülkemizde Suriye'den gelen sığınmacılara sunulmaya çalışılan sağlık hizmeti, var olan sağlık örgütlenmemizin böyle bir durum karşısında yeterli olmadığını ve kurumlar arasında koordinasyon eksikliğinin olduğunu göstermektedir.

Temel Sağlık Hizmetlerinin (Gebe, bebek, çocuk tespit ve izlemi, bağışıklama, aile planlaması vb) verilebilmesi için hizmet verilen toplumun tanımlanması önemlidir. Bu tanımlama içinde insanlar nerede yaşamaktadır, yaş ve cinsiyet dağılımı nedir, doğurganlık düzeyi nedir, ne kadar gebe tespit ve izlemi yapılacak, ne kadar bebek tespit ve izlemleri

yapılacak ve ne kadar çocuk aşılacağına bilinmesi gerekmektedir. Aksi halde verilen Temel Sağlık Hizmetlerinin yeterli olup olmadığı bilinemez. Hali hazırda Mersin’de bulunan Suriyelilerin 2/3’ünün kayıtlı olduğu bildirilmekle beraber, yukarıda sayılan soruların cevapları bilinmemektedir.

Mersin’de bulunan Suriyeli sığınmacıların durumu değerlendirildiğinde şu tespitlere ulaşmak mümkündür:

1. Savaş ve çatışma ortamından uzaklaşmak amacıyla bir ‘zorunlu göç’ süreci yaşanmıştır.
2. Sığınan Suriyeli ailelerin önemli bir kısmı bu süreçte kayıplar yaşamıştır. Bunlar savaşta ölenler, yolda ölen (özellikle bebek ve çocuklar) ya da yaşlı olduğu için göçü göze alamayıp geride bırakılan yaşlılardır.
3. Sığınmacıların sağlık hizmetlerine ulaşmak konusunda 3 tür bariyer söz konusudur:
 - Coğrafi Ulaşım: Hizmetin bulunduğu yerden uzakta bulunmak
 - Ekonomik Ulaşım: Hizmetin bedelinin karşılanamaması nedeniyle hizmete ulaşamamak. Bu sorun 2013 yılında AFAD tarafından yayınlanan genelge ile büyük oranda çözülmüştür.
 - Kültürel Ulaşım: Göç edilen toplumda yabancı hissetmek bunun da ötesinde kendini güvende hissetmemek nedeniyle hizmetten uzak durmak.

Ülkemizde birinci basamak sağlık hizmetleri Aile Sağlığı Merkezinde aile hekimleri ve Toplum Sağlığı Merkezleri tarafından yürütülmektedir. Kişiyeye yönelik koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetleri aile hekimleri tarafından yürütülmektedir ve sistem kişinin başvurusu üzerine kurulmuştur. Bu nedenle birincil düzeyde hem koruyucu hem de tedavi edici sağlık hizmetleri için Suriye’den gelenlerin aile hekimleri ile temas kurması gerekmektedir. Burada yaşanan temel sorunlar şunlardır:

1. **İletişim Kuramama:** Suriyelilerin sağlık hizmeti almasındaki en önemli engel dil sorunudur. Aile hekimleri Arapça bilmedikleri için, Suriye’den gelenlerle iletişim kurmakta sorun yaşamaktadırlar.
2. **Hızlı Yer Değişikliği:** Suriyeli aileler hızlı yer değişikliği yaptığı için, devam eden rutin sağlık hizmetlerinde süreklilik yeterince sağlanamamaktadır. Hızlı nüfus hareketleri,

sağlık hizmeti sunulacak hedef nüfusun kayıt altına alınmasını ve risk gruplarının düzenli izlemlerinin yapılmasının önünde önemli bir engeldir.

3. Performansa Dayalı Sağlık Hizmeti: Aile hekimleri, kendilerine başvuran Suriyeli ailelere ulaşmada ve onlarla iletişim kurmada sorun yaşayacağını düşündüğü için kendine kayıt yapmak istememektedir. Çünkü kendine kayıt yaptığı kişinin temel sağlık hizmetlerini veremediği zaman performans kesintileri olmaktadır.

4. Halihazırda Var Olan Aile Hekimliği Pozisyonlarının Kişi Kayıt Sayılarının Dolmuş Olması: Bölgede var olan aile hekimliği pozisyonları 4000 sınırında kişi kaydı yaptıkları için, aile hekimleri daha fazla kişiyi kayıt yaparak iş yükünü artırmak istememektedir. Çünkü daha fazla kayıt aile hekimlerinin iş yükünü artırırken, gelirlerini artırmamaktadır. Var olan aile hekimliği pozisyon sayısı bu gereksinimi karşılamaktan uzaktır.

Mersin’de yarısı çocuk yaş grubunda olmak üzere 110 bin civarında Suriyeli bulunmasına karşın, ne kadar Suriyeli gebe, bebek tespit ve izlemi yapıldığı, kaç bebek ve çocuğa aşı yapıldığı bilinmemektedir. Burada Aile Hekimliği Bilgi Sistemi içinde, göç ile gelen insanların sağlık kaydı konusunda sorun yaşanmaktadır.

Kısa sürede yoğun bir yabancı göçüne maruz kalınması hem göç edenlerde hem de göç edilen yerde bazı sağlık sorunlarının artmasına neden olabilir. Bu sağlık sorunlarının başında;

1. Aşı İle Önlenebilir Hastalıklarda Artış: Suriye’de bağışıklama hizmetlerinin çökmesi kızamık, pnömoni, difteri, çocuk felci başta olmak üzere var olan sorunların derinleşmesine neden olabilir. Türkiye’yi de kapsayan bir yaygınlık kazanması olasılığı ciddi olarak göz önüne alınmalıdır.

2. Hava Yoluyla Bulaşan Hastalıklarda Artış: Şu ana kadar elimizdeki kayıtlara göre bir artış olmamakla beraber, kış aylarının yaklaşmasıyla kapalı ve kalabalık alanlarda yaşama, hava yoluyla bulaşan hastalıkları artırabilir. Özellikle Tüberküloz, grip ve pnömoni bu hastalıkların başında gelmektedir.

3. Su ve Besinlerle Bulaşan Hastalıklarda Artış: Sanitasyon ve hijyen koşullarının yetersiz olması yanında gıda hijyeninin bozuk olması nedeniyle de su ve besinlerle bulaşan hastalıklar (İshal, dizanteri, Hepatit A vb) artabilir.

4. Vektörle Bulaşan Hastalıklarda Artış: Suriye’den gelen kişilerde Leşmaniazis hastalığı sıklığının ülkemize göre daha fazla oranda olduğu bildirilmektedir. Bu hastalıkla ilgili hızlı bir tarama teşhis ve tedavi süreci başlatılabilir. Ayrıca sıtma olasılığına karşı hazırlıklı olunmalıdır. Buna ek olarak su, konaklama sorunlarından dolayı yeterli hijyenin sağlanamaması sonucunda uyuz benzeri paraziter hastalıkların da yaygınlığı artabilir.

5. Malnutrisyon: Yetersiz ve dengesiz beslenmeye bağlı malnutrisyon görülme sıklığında artış beklenmektedir. Malnutrisyon çocuklarda büyüme ve gelişmeyi olumsuz yönde etkilerken, bulaşıcı hastalıklara karşı da duyarlılığı ve dolayısıyla bu hastalıklardan ölümleri artırmaktadır. Bebek ve çocuklar yeterince izlenemediği için, Suriye’den gelen çocukların malnutriyon düzeyi hakkında bilgi sahibi değiliz.

6. Aile Planlaması Kullanımında Yetersizlik: Suriye’den gelen kişilerin aile planlamasına sıcak bakmadığı ve modern aile planlaması yöntemlerini yeterince kullanmadığı bildirilmektedir. Aile planlaması yöntemlerinin kullanılmaması doğurganlık ve istenmeyen gebelikleri ve dolayısıyla anne bebek ölümlerinde bir artışa neden olabilir.

7. Çocuk İstismarı: Bu sorun hakkında bilgi olmamakla beraber, ailelerin kendilerini daha güvende hissetmek için kız çocuklarını Türklerle erken yaşta evlendirmeye (çocuk gelinler) yönelebilirler. Çocuk gelinler ana çocuk sağlığı alanında en tehlikeli ve riskli durumdan biri olarak kabul edilmektedir.

İkinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde (Hastane) Yaşanan Sorunlar

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yayınlanan genelgede, Suriye’den gelen kişiler kayıt altına alınıp geçici kimlik belgesi aldıkları takdirde kamu tarafından verilen birinci ve ikinci basamak sağlık hizmetlerinden SUT çerçevesinde kayıt yaptırdığı ilde sağlık hizmeti alacağı bildirilmektedir. Kayıt yaptırdığı il dışında ise sevk edildiği takdirde hizmet alabilmektedir. Suriyeliler bu hizmetler karşılığında katkı ve katılım payı vermemektedirler. Özel sağlık kurumlarından ancak resmi sağlık kurumu sevk ederse yararlanabilmektedirler. Bunun dışında kalanların bütün sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesi için cepten ödeme yapması gerekmektedir. Acil sağlık hizmetlerinden bütün Suriyeliler Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları gibi yararlanabilmektedir.

Hastanelerde en çok yaşanan sorun, sağlık çalışanları ile Suriyeliler arasında iletişim sorunu ve işleyişin bilinmemesidir. Bu nedenle Suriye’den gelenler, iletişim kurabilecekleri sağlık kurumlarını tercih etmektedir. Mezitli İlçesi sınırları içinde Suriyeli

bir dernek tarafından açılan, Suriyeli sağlık çalışanlarının hizmet verdiği ve Sağlık Müdürlüğü tarafından çalışmasına izin verilen özel bir klinik bulunmaktadır. Suriye'den gelenler daha çok bu kliniği kullanma eğilimindedir. Bu klinikte temel sağlık hizmetleri yanında tedavi edici sağlık hizmetleri de sunulmaktadır.

Öneriler

1. Birey ve toplumun sağlığı için sağlığın sosyal belirleyicileri olmazsa olmaz koşullardır. Göç ile gelen kişilerin barınma, beslenme ve eğitim gibi temel sosyal belirleyicilerin yanında diğer sosyal belirleyicilerinin de sağlanması gerekmektedir.
2. Ülkemize giren bütün yabancıların kayıt altına alınması hayati öneme sahiptir. Bu konuda AFAD tarafından yayımlanan genelgelde konuya önem ve öncelik verildiği görülmektedir. Bunun daha sınır kapısından geçerken yapılması, yapılamayanların il içinde tespit yapılarak kayıtlarının tamamlanması gerekmektedir.
3. Birinci basamak sağlık hizmetlerinin yerine getirilebilmesi için;
 - Suriyelilere hizmet verecek sağlık çalışanlarının kültürel olarak kabul edilebilir olması için Arapça bilen sağlık çalışanları olmalıdır. Bu noktada, yine sığınmacı konumunda olan sağlık çalışanlarının istihdamı önerilir. Hekimler için diploma denklik gibi sorunlar olması nedeniyle mevcut sağlık çalışanlarının yardımcı sağlık çalışanı pozisyonunda çalıştırılması olanaklıdır.
 - Suriyelilere verilecek birinci basamak sağlık hizmeti, mevcut ASM'lere entegre edilebilir. Suriyeli nüfusun yoğun olduğu bölgelerdeki ASM'lerde oluşturulacak AHB'lerinde sadece bu nüfusa hizmet verebilir. Bu nüfus riskli olma özelliği nedeniyle bir hekime 2 veya 3 aile sağlığı elemanı ilkesi ile çalışmalıdır. Ayrıca hizmet, saha hizmeti (ev ziyaretleri) esası ile yürütülmelidir.
 - Bu hizmet AFAD tarafından finanse edilmeli, İl Halk Sağlığı Müdürlüğü tarafından denetlenmelidir.
 - Yeni aile hekimliği pozisyonlarının açılması ve buralarda istihdam edilecek sağlık personelinde Arapça bilenlere öncelik verilmesi,
 - Suriye'den gelenlerin kent içine dağınık olarak yayıldıkları ve hızlı yer değiştirdikleri göz önünde bulundurularak, aile hekimliği pozisyonlarında daha fazla personelin istihdam edilmesi,
 - Suriye'den gelen kişilerin temel sağlık hizmetlerini alması konusunda sadece talep etmelerini beklemek yerine, bir bölge dahilinde topluma dayalı / gezici sağlık hizmetleri

planlanarak -aynı zamanda Türk vatandaşlarının sağlık hizmetleri de dahil- temel sağlık hizmetlerinin tamamlanması,

- Suriyelilere yönelik olarak hem birinci basamak hem de ikinci basamak sağlık hizmetlerinden yararlanmada Arapça broşürlerin hazırlanarak, Suriyelilerin sağlık sistemimiz hakkında bilgilendirilmesi,
- Kayıt altına alınan Suriyelilerin aile hekimliği sistemine kayıt edilmesi, bütün temel sağlık hizmetlerini alması konusuna önem ve öncelik verilmesi,
- Hem birinci basamak hem de ikinci basamakta çalışan sağlık personelinin Suriyeli kişilere sağlık hizmeti vermede yasal durum hakkında bilgilendirilmesi,
- Aile hekimliği bilgi sisteminin Suriye'den gelen kişilerin sağlık kayıtlarının tutulması ve izlenmesi için düzenlenmesi ve
- Aile hekimlerinin Suriye'den gelen kişileri daha fazla kayıt yapmalarını sağlamak için geçici süre aile hekimlerine uygulanan performans kesintilerinin kaldırılması önerilir.

4. Suriye'den gelen sığınmacıların aile planlaması ihtiyaçlarını da karşılayacak şekilde illerde modern aile planlaması yöntem malzeme temini sağlanmalıdır.

5. Hem birinci basamakta hem de ikinci basamakta var olan sağlık hizmetlerinin Suriye'den gelen sığınmacıların da sağlık hizmetine erişebileceği ve alabileceği verecek şekilde düzenlenmesi gerekir. Bunun için ayrıca sadece Suriyelilere sağlık hizmeti verecek kurumların oluşturulması (Kamplar hariç) önerilmemektedir. Bunun için sağlık kurumlarında Arapça bilen Türk sağlık çalışanlarına öncelik verilmesi gerekir. Ayrıca Suriye'den gelen sağlık çalışanları da bir uyum eğitiminden geçirilerek, geçici olarak bu sorun bitinceye kadar sağlık kurumlarında istihdam edilebilir.

Sonuç olarak tüm Dünyanın barışa ve Ortadoğu'da yaşanan bu drama seyirci kalmaması için, kamu ve sivil toplum işbirliği içinde olunmalı, Barış için çaba harcanmalıdır. Barış olmadan sağlık olmaz.

SORUN ALANI 5: SOSYAL UYUM VE ALGI

Moderatör: Doç. Dr. Ayşe Devrim ÇINGI BAŞTERZİ ve Yrd. Doç. Dr. Bediz YILMAZ BAYRAKTAR, Mersin Üniversitesi.

Katılımcılar:

Aslı VELİECEOĞLU YONCA – BMMYK,
Nilda CARKANAT – BMMYK,
Gözde KUŞ – ASPB Psikolog,
Hakkı ŞİMŞEK – ASPB Psikolog,
Mesut ÖZCAN – Çukurova Kalkınma Ajansı,
Münir HOZAR – Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü,
Ruhsar UÇAR – Mersin Tabip Odası,
Yusuf GERLEĞİZ – Mezitli İlçe Müftülüğü,
Kamuran ZENGİN – Mezitli Kaymakamlığı SYDV Müdürü,
Caner GÜL – Mezitli Kaymakamlığı SYDV,
Hakkı EROĞLU – Mezitli Kaymakamlığı Gıda, Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü,
Selahattin GÜVENÇ – Akdeniz Göç-Der,
Derya ÖZBEK – ODTÜ Doktora Öğrencisi / Klinik Psikolog,
Victoria RUST – MEÜ Doktora Öğrencisi,
Selver DİKKOL – MEÜ Doktora Öğrencisi,
Ahmet YAMAN – MEÜ Doktora Öğrencisi (Raportör).

Öneriler:

- Başka kentlerde olduğu gibi Mersin'de de Suriyeli göçmenlere yönelik farklı kurumlar çeşitli faaliyetler yürütmektedir ancak bunlar arasında çok ciddi bir koordinasyon eksikliği mevcuttur. Bu eksikliğin giderilmesinde, üniversitenin sivil toplum örgütleri ile kamu kurumları arasında köprü görevi üstlenmesi, bu amaçla bir Ortak Çözüm Masası kurulması ve bu platformun paydaşlarından birisinin mutlaka Suriyeliler olması büyük önem taşımaktadır.

- Çalışma grubunda yer alan çeşitli kurumların temsilcileri, göç edenlerin yasal statü kazanmaları için kayıt altına alınarak mevcut hukuki düzen içinde ‘sığınmacı’ kimliği almalarının sağladığı sosyal hakları vurgulamıştır. Bu nedenle, henüz kayıt olmak için başvurmamış göçmenlerin neden kayıt olmak istemediklerinin anlaşılması için araştırma yapılması, mevcut sorunların giderilerek yasal statü kazanmalarının yolunun açılması ve özendirilmesi öncelikli çalışma alanları olmalıdır.
- Kriz yönetimi açısından bugün artık acil müdahale safhasından yerleşikliğe geçiş safhasına geçilmektedir ve gelenlerin büyük bir kısmının kısa vadede geri dönme ihtimali bulunmamaktadır; bu nedenle de Suriyelilerin yasal statü kazanmaları ve kayıt olmaları hayati önem arz etmektedir. Bu safhada, gelenlerin kayıt olmanın sağladığı hakları öğrenmeleri amacıyla Arapça ve Kürtçe hazırlanmış yol gösterici broşürler hazırlanmalı, bunlar göçmenler tarafından kullanılan kamusal mekânlar aracılığıyla dağıtılmalı, farklı kurumlar ortaklaşa bir kayıt kampanyası yürütmelidir.
- Suriyelileri yeni yerleştikleri bu kentteki uyum sorunlarının en aza indirilmesinde en önemli etmenlerden biri de dil eğitimidir. Bu amaçla gelenlere bir yandan Türkçe eğitimi sağlanmalı, diğer yandan da duyuru ve bilgilendirmeler anadillerinde yapılmalıdır. Yerel yönetimlerin kurumsal desteği bu noktada birincil önem taşımaktadır.
- Üretilecek faaliyet ve politikalarda kentimize gelen Suriyeli grubun heterojen bir grup olduğu kesinlikle gözden kaçırılmamalı, özellikle grup içinde azınlık durumunda olan ve özel durumları nedeniyle incinebilir konumda bulunan kişilere karşı (tek başına gelen kadınlar, etnik azınlıklar, eşcinseller, engelliler, hastalar, çocuklar...) özel bir yaklaşım geliştirilmelidir.
- Kadın ve çocuklara yönelik psiko-sosyal ve hukuki danışma merkezleri kurulmalıdır.
- Suriyelilerin sosyal uyum ve ayrımcılık sorunlarının çözümü için Mersin’de yaşayan kişilerin ‘Suriyeli’ algısı araştırılmalı ve ayrımcılığın giderilmesi için mikro düzeyde kişilerarası teması arttıracak alanlar geliştirilmelidir. Bu amaçla özellikle kişisel öykülerin basın-yayın organlarınca paylaşılması, belgesel, gazete yazısı, kısa film gibi araçlardan yararlanılması yararlı olacaktır. Gerek gelenlerin, gerekse yerel nüfusun bilgilendirilmesi

ve ayrımcılığın önüne geçilmesi amacıyla billboardların etkin kullanılması yerinde olacaktır.

- Sosyal uyum ve ayrımcılık açısından mevcut sorun alanlarının tespiti için Mersinliler ve Suriyelilerle odak grup görüşmeleri, derinlemesine bireysel görüşmeler yapılmalıdır. Özellikle Suriyelilerin travma geçirmiş bireyler olduğu göz önünde bulundurularak bu grupla yapılacak görüşmelerde dil bilen yerel nüfustan yararlanılması daha olumlu sonuç verecektir.
- Bilgi kirliliğini azaltmak için güvenilir bilgi üretimi başta üniversite olmak üzere çeşitli güvenilir kurumlarca yapılmalı ve dağıtılmalıdır. Özellikle sosyal medyadaki gerçekdışı bilgi paylaşımı ve ayrımcı dilin önüne geçilmesi amacıyla yine sosyal medya üzerinden doğru bilgilendirme yapılmalı, ayrımcılık yaratabilecek dil engellenmelidir. Bu amaçla medya ve sosyal medyaya yönelik bilgilendirme notları hazırlanabilir.
- ‘Yardım’ mekanizması ile anlık temel ihtiyaçları karşılamak yanında mutlaka sürdürülebilir çözüm yollarının geliştirilmesine yönelik mekanizmalar oluşturulmalıdır; sosyal yardımların ötesinde dil eğitimi ve meslek edindirmeye yönelik kurslar düzenlenmelidir. Aksi takdirde yerel nüfusta kamu kaynaklarının eşitsiz bir biçimde Suriyeliler lehine kullanıldığı yönünde negatif bir algı oluşmakta ve bu da ayrımcılığı arttırmaktadır.
- Mersinlilerin de göçmenlerin dillerini en azından basit insani iletişimi sağlayacak düzeyde geliştirmesini özendirecek yöntemler geliştirmelidir. (Örneğin billboardlar aracılığıyla ‘Merhaba’, ‘Hoş geldin’, ‘İsmin ne?’ gibi basit kelimelerin Arapçasının herkese öğretilmesi vb.)
- Özellikle devlet kurumlarının farklı yerelliklerde farklı uygulamalar geliştirebildiği gözleminden hareketle, ‘En iyi uygulamalar’ tespit edilerek, diğer kurumlarca da benzer uygulamaların yapılması sağlanmalıdır.

SORUN ALANI 6: SURIYELİ MÜLTECİ KADIN VE ÇOCUK SORUNLARI

Moderatör ve Raportör: Prof. Dr. Ayşe AZMAN

Katılımcılar:

Sosyal Uyum ve Algı ile Suriyeli Mülteci Kadın ve Çocuk Sorunları başlıkları birlikte ele alınmış olduğu için katılımcıları ortakdır.

Yukarıdaki başlık sosyal uyum ve algı masası ile birleştirilerek tartışıldı. Çalışma başlığı sadece kadınları kapsamakta idi. Ancak Birleşmiş Milletler temsilcisinin uyarıları doğrultusunda kadın ve çocuk sorunu birlikte tartışıldı.

Sorun 1:

Suriyeli kadın ve çocuk göçmenlere ilişkin temel sorunlardan birisi refakatçisi olmayan kadın ve çocuklar olarak saptandı. Kocasını ölmüş kadınlar ve anne babasını ölmüş çocuklar en önemli sorunlardan birisi olduğu ortaya çıktı. Özellikle refakatçisi olmayan çocukların yurtlara yerleştirilmesi sonucunda da dil sorunu ve Türk çocuklarıyla yaşadıkları uyum sorunlarına dikkat çekildi.

ÇÖZÜM:

İlk olarak kadın ve çocukların kayıt altına alınarak göçmenlerin yararlandıkları haklardan yararlanabilmelerinin önü açılmalı önerisi yapıldı. Kadınların konukevlerine yerleştirilmesi çocukların eğitim ve barınma olanağından yararlandırılabilmesi gereği üzerinde duruldu. Ancak bu sorunların çözümünü kolaylaştıracak olan göçmenlerin dil sorununun çözülmesine yönelik girişimlerde bulunulması önerildi. Dil sorununun çözülmesine ilişkin tek çözüm göçmenlerin Türkçe öğrenmesi değil, onlara kendi dillerinde ulaşabilme yollarının bulunması gereğine vurgu yapıldı.

Sorun 2:

Kadınlara ilişkin yaygın sorunlardan birisi olarak da erken evlilik, ikinci eş ve fuhuş olayları gündeme getirildi. Çoğunlukla medyadan takip edilen bu tarz olayların emniyet kayıtlarına da girdiği belirtildi. Erken evliliğin göçmen açısından kadını korumak ve kendi yaşamını da buradaki akrabaları aracılığıyla güvence altına alabilmek olarak ortaya

çıkabildiği belirlendi. Özellikle para karşılığında kızını evlendiren ailelerin kendi ekonomik ihtiyaçları bağlamında meseleye baktıklarına dikkat çekildi.

ÇÖZÜM:

Belirtilen sorunlara çözüm önerisi olarak ailelere yardımların yaygınlaştırılması ve sosyal haklara ulaşmalarının kolaylaştırılmasının ailelerin kendilerini güven altında hissetmelerinin sağlanmasının bu tarz vakaların azalmasına yardımcı olacağı, diğer yandan bu ailelere yönelik projelerle bilinç yükseltmenin etkili olabileceği vurgulandı.

Sorun 3:

Tabipler odasından oturuma katılan doktor katılımcımız ise özellikle kadın ve çocuk sağlığına dikkat çekti. Kadınların (özellikle kayıt altında olmayan kadınların) hastanelere ulaşımının zorluklarına dikkat çekti. Ayrıca kayıt altında olmayan Suriyelilerin başvurularının hastanelerdeki yığılmaları arttırdığını vurguladı.

ÇÖZÜM:

Kadın göçmen ve çocukların sağlık sorunlarını çözmek için hastane kapasitelerinin artırılmasını ve doğum hizmetlerinin iyileştirilmesi için girişimlerde bulunulmasını önerdi.

SORUN ALANI 7: HUKUKİ STATÜ VE DEMOGRAFİ

Moderatör ve Raportör: Av. Taner KILIÇ

Katılımcılar:

Av. Taner KILIÇ, Uluslararası Af Örgütü,

Ziya ALBAYRAK, Mersin Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdür Yardımcısı,

Ergün KAYHAN, Toroslar Belediyesi Zabıta Müdürü,

Av. Ali Nezhet BOZLU, Av. Mehmet Zeki DEMİR, Av. Arma Umran YİĞİT, Av. Hasan KELEŞOĞLU, Mersin Barosu Avukatları.

Yapılan Değerlendirmeler

Avukatların Mülteci Hukuku hakkında bilgilendirilmesi; Suriyeliler ve diğer mültecilerle ilgili olarak çalışma alanına ilişkin sorunlar konusunda çalışma yapılması gerekmektedir. Kanunda Baronun Adli Yardım hizmetine yönelik açık hükümler vardır. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda Adli Yardıma somut atıflar yapılarak 57-7 maddesinde ve müstakil 81. maddesinde “Avukatlık Hizmetleri ve Danışmanlık” başlığı altında hükümler vardır. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin (22/10/2014) 53. maddesinde de Adli Yardım hizmetlerine ilişkin somut atıf vardır.

Kanun ve yönetmeliğe dair çalışmalar yapılması gerekmektedir. Adli Yardım'da baro, listesine kayıtlı bir avukatı görevlendirmektedir. Burada yapılan hizmetin kaliteli olabilmesi için mevzuat hükümlerinin iyi bilinmesi gerekmektedir. Mülteci hukukuna ilişkin dersler hukuk fakültelerinde bu kadar ayrıntılı olarak verilmemektedir. Dolayısıyla bunun barolar tarafından tamamlanması gerekmektedir. Kollukta da Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile beraber çalışacak polis memurunun ve bu konuda çalışan avukatların da bir tercümanla beraber uzmanlık gerektiren bir çalışma içerisinde olması gerekmektedir. İdarenin kararlarına karşı dava açan avukatın yanı sıra, böyle bir dava ile karşılaşan hakimin de bilgilendirilmesi gerekmektedir. Baronun yapacağı çalışmalara, Mersin İdare Mahkemeleri hakimlerinin ve Sulh Ceza Mahkemesi hakimlerinin davet edilmesi olumlu olacaktır.

Türkiye'ye sığınan bir kişiye koruma sağlanıp sağlanmaması hayati önem taşımaktadır. Bu kapasitenin idarede, kollukta, avukatta ve mahkemede artırılması gereklidir. Örneğin böyle davalarda kanunda açıkça Sulh Ceza Mahkemelerinde bakılacağı yazdığı halde idare mahkemelerine başvuru yapılabilmektedir veya polis, genel çalışma tarzından dolayı, olaya daha çok güvenlik açısından bakabilmektedir.

Madem ki Adli Yardım hizmetini kanun barolara yüklemiştir, bu hizmetin nitelikli olması gerekmektedir. Avukatın ne yapacağını iyi bilmesi gerekmektedir. Bu konuda barolar tarafından mümkün olduğunca acil bir şekilde bilgilendirme çalışmaları yapılması yerinde olacaktır. Mersin'de Suriyelilerin yanı sıra Suriyeli olmayan 1.500'e yakın ciddi bir sayıda mülteci bulunmaktadır.

Adli Yardım'a kayıtlı avukatlara yapılacak bir ilanla iltica ve göç alanında Adli Yardım'da görev alan avukatlara sertifikalı eğitim yapılmalıdır. Bu eğitim monolog bir konferans değil, eğitime yönelik, sorular ve cevapların olduğu 30-40 kişilik gruplar halinde bir çalışma olmalıdır.

Suriyeli olmayanlara idari yakalama kararları uygulanmakta, bunlara sınır dışı işlemleri yapılmakta ve geri gönderme merkezlerinde bekletilmektedirler. Bunların bir takım hakları mevcuttur, Uluslararası koruma başvurusunda bulunabilmektedirler. Bu başvuru hakkında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü karar vermektedir. İdarenin verdiği red kararlarına karşı İdari İtiraz ve Yargı Yolu açıktır (YUK madde 80). Bu konularda farklı süreler vardır ve uzmanlığa dayalı bir eğitim şarttır.

Bütün bu davaların devamında Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yolları ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuru yolları mevcuttur.

Avukatların yardım alabileceği Sivil Toplum Kuruluşları'nı tanıması ve iletişimde olması gerekmektedir.

Sağlık ve eğitim gibi konularda bir sıkıntısı yoksa, Suriyeliler kayıt olmak istememektedir. Ancak açık kapı politikası demek kayıt olmamak demek değildir. Kayıt mutlaka yapılması gereken bir şeydir. İyileştirmeler yapılabilmesi için sayı ve özellikler bilinmelidir.

Suriyeliler dışındaki kişilerin İçişleri Bakanlığı genelgesine göre 63 uydu kent içerisinde yer değiştirme yapılabilir. Her gelene ülkenin kurallarına uyması gerektiği tebliğ edilmektedir. Adres bildirme, bildirdiği adreste bulunma yükümlülüğü vardır. Bunun dışına çıkılırsa mülteci prosedürünün dışına çıkmış olunmaktadır.

Yürütülen bir çalışmada 15 ilde saha ziyaretleri yapılmıştır. Örneğin İl Sağlık Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, insani yardım dernekleri, baro neler yapıyor, eksikler nelerdir, bunlar saptanmaya çalışılmıştır. Ayrıca mültecilerle görüşmeler yapılmıştır. Birkaç ay sonra bir kez daha ziyaret ve kamu kuruluşları, STK'lar ve üniversitelerle bir veya iki günlük çalışma bir arada yapılmıştır. Orada daimi çalışacak bir koordinasyon mekanizması oluşturmaya çalışılmıştır. Bazı yerlerde valilik, bazı yerlerde kent konseyi çatısı altında koordinasyon mekanizmaları oluşturulmuştur.

Bu konuda Mersin Barosu, AFAD, Göç İdaresi İl Müdürlüğü, Yabancılar Şube Müdürlüğü, Belediyeler, Üniversiteler bir koordinasyon komitesi oluşturulması önemlidir. AFAD, Kimse Yok Mu, Deniz Feneri, İHH, NarDer, Sosyal Yardımlaşma Vakıfları, Mazlum Der, Kadın Dernekleri, Çocuk Dernekleri, Eğitim Dernekleri ortak çalışmalar yapılmalıdır. Büyük bir raporun alt başlıkları böylece hazırlanabilir. (Mersin Göç İdaresi İl Müdürlüğü henüz yerleşmiş değildir. Ocak 2015'de yerleşmeleri beklenmektedir.)

Diğer yandan Suriyeli mültecilere ulaşılarak haklarına dair Arapça bilgilendirme broşürleri yapılabilir. Mezitli'de Suriye Sosyal Topluluğu diye bir topluluğun yeri bulunmaktadır. Bu topluluk Suriyelilere kimlik bilgilerini tercüme yardımı yapmaktadır ve bu şekilde Suriyelilere yardım yapan birkaç yer bulunmaktadır. Buralarda bu broşürler yaygın hale getirilebilir. Suriyelilere adli yardım hizmeti broşürleri başta buralarda dağıtılabilir. Salonda yapılan sohbetlerde, bu konularda çalışma yapan bir doktora öğrencisi, böyle birkaç dernek veya topluluk daha bulunduğunu bildirmiştir.

Kişilerin evli olup olmadıkları, araçlarının kaydı ve yerleşim yerinin kaydında ciddi sorunlar bulunmaktadır. Mersin merkezde 2, Tarsus'da 1 ve Erdemli'de 1 kayıt merkezi mevcuttur. Bu konuyla ilgili bütün kurum ve kuruluşların, kişilerin, Suriyelileri bu kayıt merkezlerine yönlendirmeleri gerekmektedir. Dini nikahla birden çok evlilik yaygındır.

Kötü niyetli insanların bu kişileri fuhuş sektöründe kullandığı da görülmektedir. Her türlü suiistimale açık bir kitle ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Çalışma yaşamına ilişkin suiistimallere rastlanmaktadır.Suriyeliler çok düşük ücretlerle çalıştırılmaktadır. Ev kiralarına ilişkin suiistimler mevcuttur, kiralar yükseltilmektedir. Çocuk yaşta işçiler de yoğun olarak çalıştırılmaktadır. Diğer yandan ruhsatsız işyeri açmakta, haksız rekabet yapmakta, primsiz sağlık yardımlarından yararlanmaktadırlar. Bütün bunlar hem Suriyelilerde hem vatandaşlarda ayrımcılık duygularını körüklemekte, öfke doğurmaktadır. Arada empati kurmak için çeşitli çalışmalar yapılması gerekmektedir.Festivaller, yemekler, birbirini tanımak için sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlenmesi yararlı olacaktır.

SORUN ALANI 8: BARINMA VE KONUT

Moderatör ve Raportör: Yrd. Doç. Dr. Ali Ekber DOĞAN, Mersin Üniversitesi

Katılımcılar:

Yrd. Doç. Dr. Ali Ekber Doğan, Mersin Üniversitesi,
Yrd. Doç. Dr. Esra Şahin BURAT, Mimarlar Odası Mersin Şubesi,
Adnan GÜRSOY, Toroslar Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakfı,
Yrd. Doç. Dr. Fikret ZORLU, Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme ve Uygulama Merkezi,
Özben ARAMAN, Sosyal Hizmet Uzmanı, Akdeniz Toplum Sağlığı Merkezi,
Uzm. Servet Karaca, Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme ve Uygulama Merkezi,
Mimar Niazi GROUN, Suriyeli Göçmen,
Zabıta Komiseri Özcan ERTİK, Mersin Büyükşehir Belediyesi,
Kamu Yönetimi Bölümünden 7 lisans öğrencisi de oturumlara gözlemci olarak katılmıştır.

Suriyeli Göçmenlerin Barınma Örüntüleri

Mersin’de yaşayan Suriyeli göçmenler büyük oranda kiralık konutlarda kalmaktadır. Konut kiralalarında normalin üzerinde artış yaratan göç akınının yarattığı bir sonuç, birden fazla ailenin aynı evi paylaşmalarıdır. Bu durum özellikle daha yoksul göçmenlerin yerleştiği Toroslar ve Akdeniz ilçe merkezlerinde söz konusu olmakla birlikte daha hali vakti yerdeymiş gibi göçmenlerin yerleştiği Yenişehir ve Mezitli’de (özellikle bu ilçenin batısındaki Tece, Tömük gibi yazlık konut bölgelerinde) de görülmektedir.

Barınma konusundaki diğer örüntülere gelince, kiracılara göre, daha düşük oranda konut satın alanların, kira ödemediği tanıdıklarının, uzak veya yakın akrabalarının evlerinde oturanların bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunların yanında, Otogar civarındaki otellerde çok sayıda Suriyeli erkeğin bekar odaları sistemine benzer biçimlerde aynı odada 5-6 kişi kaldıkları, Adanalıoğlu ve Kazanlı gibi ticari tarımın geliştiği yerlerde mevsimlik işçiler gibi ancak 2 yıldır daimi olarak çadırlarda yaşayan yoksul-emekçi Suriyelilerin olduğu belirtilmiştir.

Mersin’deki Suriyeli göçmen nüfus içinde sokaklarda yatıp-kalkan evsiz insanların yok denecek kadar az olduğu belirtilmiştir. Bununla alakalı olarak, sokakta çalışan çok sayıda

Suriyeli çocuk bulunmakla birlikte sokakta yaşayan, ailesinden kopmuş Suriyeli çocuk bulunmadığı da belediye ve kaymakamlık temsilcileri tarafından dile getirilmiştir.

Barınma ve Konut Alanında Yaşanan Sorunlar

Sorun 1: Kamplarda kalmak istemediği veya ihtiyaç duymadığı için böylesi kampların bulunmadığı Mersin'e gelen Suriyeli göçmenlerin sayısının son iki yılda hızla yükselmesi ciddi bir kiralık konut talebi yaratmıştır. Suriyelilere barınma ihtiyaçlarını karşılama konusunda danışmanlık hizmeti verecek kurumların veya oluşumların bulunmadığı koşullarda bu yüksek talep kira fiyatlarını kısa bir süre içinde ciddi biçimde (muhitine göre yüzde 20-30 oranında) arttırmıştır. Bu durum gerek Suriyeli göçmenler, gerekse de yerellikte yaşayan ve barınma ihtiyacını konut kiralayarak karşılayabilen, büyük bölümü dar gelirlili T. C. vatandaşları (özellikle de üniversite öğrencileri için) açısından hayat pahalılığına neden olmaktadır. Bu durumun her iki kesimi görece yoksullaştırıcı etkisi olmasının ötesinde, birden fazla ailenin bir arada kalması, sırf yüksek talebi karşılamak için viranelerden, kömürlüklerden, boş duran metruk yerlerden, otopark yerlerinden bozma fiziki, sosyal ve psikolojik açıdan olumsuz barınma koşullarında kalmaya neden olduğu görülmektedir.

Çözüm: Göçün belli oranların ötesine geçtiği kentlerde kira artışlarının kontrol altına alınması, bu kentlerde belli semtler için belli fiyat aralıklarının belirlenmesi, enflasyon oranının ötesinde artışların yasayla önlenmesi, kayıt altına alınmış Suriyelilerden ihtiyaç sahibi olanlara kira yardımı yapılması, fiyat kontrolü için düşük kirali sosyal konutların üretilmesi gerekmektedir.

Kira fiyatlarındaki artışların denetlenmesinin önündeki önemli bir sorun bu alandaki yaygın kayıt-dışılıktır. Daha açığı, kira kontratı yapılmaması veyahut kiralaların banka kanalıyla ödenmemesi Suriyelilerin barınma sorunlarını da arttıran bir faktördür. Kiracılık ilişkisindeki yaygın kayıt-dışılığın nasıl aşılacağına yolları üzerinde düşünülmesi gerekmektedir.

Sorun 2: Barınma sorunu ve diğer birçok sosyal hizmet ihtiyaçlarının bulunduğu alanlarda Suriyelilere rehberlik edecek, aracılık yapacak birimlerin ve sivil toplum örgütlerinin bulunmayışı barınma konularında (konut, arsa kiralama, satın alma vs.) bilgisizlik,

mevzuatın ve hakların bilinmemesi önemli bir sorundur. Bu eksiklikler nedeniyle ev sahipleri ve Suriyeli kiracılar arasında aracılık yapan kesimlerin oluştuğu, bunların göçmenlerden haksız komisyonlar aldıkları çokça şikayet edilen bir konudur.

Çözüm: Suriyeli göçmenler arasında örgütlülük ve birliğin olmamasının yanında rehberlik, danışmanlık yapacak içinde belediye ve kaymakamlıkların eşgüdümünde Suriyeli göçmenleri temsil eden kuruluşların temsilcilerin de dahil olacağı hizmet birimlerinin ivedilikle kurulması gerekmektedir.

Sorun 3: Suriyeli göçmenlerin Mersin’de yaşayan nüfusun bazı kesimleri tarafından ötekileştirildiği, bu durumun barınma alanında da yansımaları bulunduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu yansımaların başında Suriyelilere komşu olmak istemeyen apartman sakinleri ve onlara ev vermeme konusunda karar alan siteler ciddi bir sorundur.

Çözüm: Yetkili mercilerin devreye girerek bu tür ayrımcı, dışlayıcı yaklaşımların önüne geçilmesi ve iki kesimi birbiriyle kaynaştıracak etkinlikler geliştirilmesi gereklidir.

Sorun 4: Suriyeli göçmenlerden yoksul olanların Yeni Pazar, Hal Mahallesi, Mevlana, Demirtaş, Turunçlu, Alsancak gibi yoksul mahallelerde 170-200 TL’ye baraka, ahır, kömürlük, virane gibi yerlerden bozma, doğru-dürüst çatısı, penceresi olmayan yerlerde kiracı olarak barınmaya çalıştıkları kurum temsilcileri tarafından belirtilmiştir. Bunların büyük kısmının içinde mobilyalarının olmadığı ya da derme çatma şeyler olduğu belirtilerek, buralarda ayrıca tuvaletin ortak avlulu veya dışarıda ortak kullanım şeklinde olduğu, mutfakların da aynı şekilde olduğu, imarlı olmadıkları için buralarda su tesisatının bulunmadığı ve elektrik aboneliklerinin de olmadığı söylenmiştir. Bu yaşam koşulları gerek Suriyeli göçmenler, gerekse de diğer mahalleliler için ciddi sağlık ve hijyen sorunlarına yol açma riski taşımaktadır.

Çözüm: Böylesi sağlıksız “barınakların” belediyelerce belirlenip, koşulların düzeltilip, düzeltilemeyeceğinin tespit edilerek, düzeltmek mümkünse barınak sahiplerinin mevcut eksiklikleri tamamlamak için zorlanması şarttır.

EK: MERSİNDE YAŞAYAN SURIYELİLERİN SORUNLARI: YENİŞEHİR İLÇESİ DENEYİMİ

Ahmet BUDANUR⁴

A) İSTİHDAM VE SOSYAL GÜVENLİK

Sorun 1- Suriyelilerin çalışma izni olmadığı için meslek sahibi olan veya olmayan hiç kimse çalışmamaktadır. İşverenler ise ceza alma korkusundan dolayı işçilere ihtiyaçları olsa dahi çalıştıramamaktadır. Böylece hem Suriyeliler hem de işverenler mağdur edilmektedir.

Çözüm- Geçici tanıtım kartı olanların Türk vatandaşı gibi işe alınmaları ve sigortaya bağlanmaları gerekmektedir. İşten çıkarılmaları halinde de devlete yük olmamaları için işsizlik sigortası ile mağduriyetleri giderilmelidir. Bununla birlikte iş kanunları değişene kadar Suriyeli çalıştıran işverene ceza verilmemelidir. Böylece Suriyeliler hayatlarını idame ettirme olanağına kavuşmuş olurlar.

Sorun 2- Çalışan Suriyelilerin az ücretle çalıştırılmaya zorlanmaları ve çalıştıktan sonrada ücretlerinin ödenmemesi. Karakola yönlendirildiklerinde karakolun yeminli tercüman istemesi ve tercümanın 100 lira tercüme parası talep etmesi. Suriyelilerin polisten korkmaları, sınır dışı edilme korkusu ve paraları olmadığından dolayı haklarını talep edememeleri.

Çözüm- Suriyelilerin haklarını koruyacak tedbirler alınmalıdır. Emniyette mobil tercüman sistemiyle 24 saat tercüman bulundurulmalı ve tüketici hakem heyeti gibi bir kurul oluşturularak sorunların ivedilikle çözülmesi sağlanmalıdır.

Sorun 3- Suriyelilerin geçimlerini temin etmek için iş yeri açmak istemeleri, açanlarında yasalardan dolayı kapatmak zorunda kalmaları ya da bir Türk vatandaşın üzerine yapmaları sonucu dolandırılarak mağdur edilmeleri.

⁴ Yenişehir Kaymakamlığı, Türkiye'ye Göç Eden Suriyelilere Destek Ve Çözüm Masası Birim Sorumlusu/ Tercüman

Çözüm- Tanıtım kartı almış olan Suriyelilerden iş yeri açmak isteyenlere gerekli izinin verilmesi ve dolandırılmalarının öne geçilmesi gerekmektedir.

Sorun 4- Suriyeli kadın mülteci sayısının erkek sayına nazaran çok olması. Bu kadınlardan boş zamanı olanların aile ekonomisine katkıda bulunmak istemeleri ancak bunun için yeterli imkanlarının olamaması.

Çözüm- Suriyeli kadınlara yönelik meslek kursları açılarak meslek sahibi olmaları sağlanmalıdır. Ürettikleri eşyaları satmak üzere yerel yönetimlerle görüşülüp pazar alanlarında bunlara yer verilmesi ve aile ekonomisine katkıda bulunmaları sağlanmalıdır.

B) İŞ DÜNYASI VE EKONOMİK

Sorun 1- İkame tezkeresini başka şehirden almış olan Suriyeli iş adamlarının başka şehirde ticari faaliyet yapmaları durumunda adreslerini taşımak zorunda kalmaları. İkame tezkeresi bitmek üzere olan iş adamlarının oturma izni alırken yaşadıkları sıkıntılar ve bu sürecin uzun sürmesi.

Çözüm- Ticari faaliyet için ilimize gelip işyeri açmak isteyen ya da yerleşmek isteyen Suriyeli iş adamlarına adres nakilleri, ikame tezkerelerinde kolaylık sağlanmalı ve bu süreç kısaltılmalıdır. Bu konuda İç İşleri Bakanlığına sorunların seri çözümü için raporlar hazırlanmalıdır.

Sorun 2- Türkiye’de şirket kurmak ya da iş yeri açmak isteyen Suriyeliler ne yapacaklarını ve kime müracaat edeceklerini bilememeleri. Bu konuda bilgisi olmayan görevliler tarafından değişik yerlere yönlendirilerek bu kişiler mağdur edilmektedir.

Çözüm- Çalışma Bakanlığı çalışma ruhsatı, işyeri açma ruhsatı ve çalışma izni gibi konularda gerekli bürokrasiyi en aza indirgeyerek bir birimde toplamalıdır. İl ve ilçelere yetki verilerek zamandan tasarruf edilmeli ve hazır sermaye işletilmeye başlanılarak istihdam ve çalışma sorununu çözmelidir.

Sorun 3- Bankalar pasaport süresi bitmiş ve tanıtım kartı olan Suriyelilere hesap açmamaktadır. Bundan dolayı Suriye’deki birikimlerini Türkiye’ye taşımış olan sermaye

sahipleri mevduatlarını bankalarda değerlendirememekte ve hırsızların kurbanı olarak mağdur edilmektedirler.

Çözüm- Bankalar Suriyeliler için sistemlerinde değişime giderek tanıtım kartı ile hesap açabilmeyi mümkün kılmalıdır. Böylelikle Suriye sermayesi değerlendirilmeli ve hırsızlık gibi mağduriyetlerin önüne bir an önce geçilmelidir.

Sorun 4- İş yeri açanlar bütün birikimlerini işyerini açmaya harcadıklarından dolayı gerekli uyarılar yapılmadan iş yerleri kapatılmaktadır. Bu durum büyük mağduriyetlerin yaşanmasına neden olmaktadır.

Çözüm- Türkiye’de iş yeri açma hususundaki kanunları bilmeyip iş yeri açanlar bütün birikimlerini iş yerine harcadıklarından dolayı bu iş yerleri belediyelerce hemen kapatılmamalıdır. Bu durumdaki kişilere resmi prosedür anlatılmalı ve işlemlerini gerçekleştirmek için gerekli süre kendilerine tanınmalıdır.

C) EĞİTİM

Sorun 1- Eğitim çağına gelmiş olan Suriyeli çocukların Türk okullarında eğitim görürken dil sorunlarından dolayı ailelerin, Suriye öğrencilerin ve Türk öğretmenlerin tedirginlik yaşaması. Birçok çocuğun dersleri anlamamasından dolayı okula gitmemesi.

Çözüm- Okullarda Türk öğretmenlerle birlikte Suriye’de öğretmen olarak görev yapan Suriyelilerin tespit edilerek ve milli eğitim tarafından gerekli yasalar anlatılarak derslere yardımcı koç olarak atanmaları sağlanmalıdır. Bu ve benzer uygulamalarla Suriyeli öğrencilerin, ailelerin ve Türk öğretmenlerin tedirginlikleri giderilmeli ve çocukların zararlı alışkanlıklara bulaşmalarının önüne geçilmelidir.

Sorun 2- Suriyeli ailelerin ekonomik durumları iyi olmadığından çocuklarının servis, kırtasiye ve diğer eğitim giderlerini karşılayamamaktadırlar. Bu durumdaki çocuklar okula gönderilememekte ya da aile çocuklarından sadece birini gönderebilmekte diğer çocuklarını imkânsızlıktan ötürü okula gönderememektedir.

Çözüm- Türk ailelere sağlanan eğitim yardımı fakir Suriyeli ailelere de sağlanmalıdır. Eğitimsiz çocuk kalmaması için yetim, öksüz ve fakir Suriyeli çocukların kırtasiye malzemeleri ile okul üniformaları MEB, Sosyal Yardımlaşma Vakıfları ya da okul aile birlikleri tarafından karşılanmalıdır. Okulları uzak olan öğrencilere de maddi yardım yapılmalı ya da belediyeyle ve şoförler odası ile görüşülerek bu çocukların ücretsiz veya cüzi parayla toplu taşıma araçlarına binmeleri sağlanmalıdır.

Sorun 3- Üniversite eğitimini yarıda bırakmış olan Suriyeli gençlerin, Türkiye'deki üniversitelere kabul edilirken istedikleri TOMER belgesinin kurs ücreti kişi başı en az 1000 liradan fazla olduğu için birçok öğrenci eğitimlerine devam edememektedirler.

Çözüm- Üniversiteyi yarıda bırakmış Suriyeli gençlerin, eğitimlerine devam etmeleri için gerekli olan TOMER kursu ücretsiz açılmalı ve eğitimlerini tamamlamaları sağlanmalıdır.

Sorun 4- Spastik ve zihinsel özürlü çocukların yeterli eğitim alamaması.

Çözüm- Zihinsel veya spastik özürlü çocukların eğitimlerine devam edebilmeleri için devlet desteği sağlanmalıdır. Bu çocuklar için devlet okullarında yeteri kadar kapasite olmadığı durumlarda bu alandaki özel eğitim merkezlerine yönlendirilmediler. Böyle durumlarda devlet, fakir ailelerin eğitim giderlerini ekonomik şartları düzeline kadar karşılamalıdır.

Sorun 5- Meslek sahibi olmayan Suriyeli gençlerin çok olması.

Çözüm- Belir yaşta olan Suriyeli gençlerin vasıfsızlıktan kurtularak gelecekte istihdamlarının kolay olması için meslek edinme kurslarına kayıtları yapılmalıdır.

Sorun 6- Suriyeliler Türkçe bilmediklerinden dolayı sorunlarını çözmede sıkıntılar yaşamaktadırlar.

Çözüm- Suriyeli nüfusunun çok olduğu mahallelerde halk eğitim merkezleri Türkçe kurslar açmalıdır. Kurs hocalarının Arapça bilen görevlilerden olmasına dikkat edilmelidir.

D) SAĞLIK

Sorun 1- Sağlık ocaklarında ve hastanelerde dil sorunlarından dolayı hasta Suriyeliler dertlerini anlatamamakta ve buradaki görevliler de Suriyelilerin dillerinden anlamadıkları için tedavilerde sıkıntılar yaşanmaktadır.

Çözüm- Sağlık ocaklarında ve hastanelerde bu sıkıntıların yaşanmaması için mesai saatlerinde tercüman bulundurulmalıdır.

Sorun 2- Ülkemize legal veya illegal giriş yapmış Suriyelilerin beraberinde hastalık getirme olasılığı göz önünde bulundurulmasına rağmen bu konuda yeterli tarama ve sağlık tedbirleri alınmamaktadır.

Çözüm- Tanıtım kartı ya da ikame teskeresi almak için yabancı şubeye gelenlere mobil sağlık ekibi oluşturularak ön sağlık taraması yapılmalı ve hastalık taşıyanlar toplum sağlığını tehlikeye atmadan tespit edilmelidir.

Sorun 3- Savaşta yaralanarak sakatlanan veya vücut uzuvlarını kaybeden Suriyelilerin tekerlekli sandalye, işitme cihazı ve protez (el, kol ve bacak vb.) ihtiyaçları bulunmaktadır.

Çözüm- Devlet, bu durumdaki kişilere maliyeti yüksek olan ancak gündelik hayatlarını devam ettirebilmeleri için acil ihtiyaç duydukları bu araçları temin etmede kolaylık sağlamalıdır. Ayrıca bu konuda dernekler ve sivil toplum örgütleriyle istişareler yapılarak yardım kanalları ve imkanları genişletilmelidir.

E) SOSYAL UYUM VE ALGI:

Sorun 1- Suriyelilerin toplumla kaynaşmalarını sağlayacak etkinliklerin ve çalışmaların yapılmaması (topluca buldukları cemiyetlerinin ziyaret edilmemesi, dini bayramlarda bayramlaşma programları vb.) kaynaşmayı engellemekte, kutuplaşmaya ve yabancılaşmaya neden olmaktadır.

Çözüm- Kültürümüzün misafirperverliğimizin önemli günlerde ve diğer etkinliklerle gösterilmeli, yabancılaşma ve kutuplaşmanın önüne geçilmelidir. Kaynaşmayı sağlayacak sosyal-kültürel etkinlikler yapılmalıdır.

Sorun 2- Suriyeliler çoğunlukla sosyal ağlar aracılığıyla internet üzerinden haberleşmektedirler. Bilinçli bilinçsiz bir şekilde paylaşılan yanlış haberler ve bilgilerle ülkemiz, milletimiz ve hizmetlerimiz hakkında olumsuz bir imge oluşturulmakta ve bu durum yanlış anlaşılmaya toplumun birbirinden şüphe duymasına neden olmaktadır.

Çözüm- Suriyelilerin Facebook vb siteler üzerinden kurdukları sosyal medya platformları takip edilerek buralarda yayınlanan yalan ve yanlış haberlere Arapça cevap verilerek bu haberlerin önüne geçilmelidir. Örneğin sosyal medyada yer alan ve tanıtım kartı almak için parmak izi alındığında Avrupa ülkelerine iltica etmek istediklerinde kabul edilmeyeceklerine dair yanlış bilgilendirmeler, Suriyelilerin tanıtım kartı almayı istememelerine neden olmaktadır. Bu ve benzeri yanlış bilgilendirmeler sosyal uyum ve algıyı olumsuz etkilemektedir.

Sorun 3- Suriyeliler Cuma vaazını ve hutbesini anlamamaktadır. Suriyeli ilahiyatçılar ise din duygusunun kendilerinde yoğun olduğunu bu kişiler vaaz ve hutbeden anlamadıklarından dolayı yeteri manevi duyguya ulaşamadıklarını bu durum uzun süre böyle devam etmesi halinde maneviyatların azalabileceğini zamanla yanlış davranışlara girebileceklerini ifade ederek bu konuda ücret almadan yardımcı olabileceklerini bu nedenle bunlara görev verilmesini istemektedirler.

Çözüm- Suriyeli ilahiyatçılar müftülüklerin nezaretinde yardımcı görevli olarak imam ve kuran kursu hocalarıyla beraber bu görevi yürütebilmeleri sağlanabilir. Vaiz ve imamlar Cuma hutbesinin başında konuyu özet bir şekilde Arapça anlatarak bunların ihtiyaçları giderilebilir. Böylece Suriyelilerin cuma hutbesinden istifade etmeleri sağlanabilir ve bunların apartman altlarında vb yerlerde gayri resmi oluşumlarının (sivil cuma) önüne geçilebilir.

Sorun 4- Tanıtım kartlarını değişik illerden çıkaran Suriyeli aile bireylerinin bir araya gelmelerini engelleyen İçişleri Bakanlığının genelgesi. İçişleri Bakanlığının genelgesi

doğrultusunda kim nereden tanıtım kartı çıkarmışsa oradaki imkânlardan yararlanmakta başka ile gittiğinde sadece hastaneden sağlık yardımı alabilmekte ve bunun dışındaki hiçbir haktan yararlanamamaktadır. Bu durum değişik tarihlerde değişik illerden ülkemize giriş yapan aile bireylerinin tanıtım kartlarındaki ikame yerleri farklılığı ailelerin bir araya gelmesini zorlaştırmaktadır.

Çözüm- İçişleri Bakanlığının bu genelgesi aynı aileden olan bireyler için düzeltilmelidir.

Sorun 5- Tanıtım kartı almak isteyen Suriyelilerin ilin yabancısı olması, ekonomik durumlarının iyi olmaması, ulaşım zorluğunda ve emniyetin yeterli teknik donanımına sahip olmaması nedeniyle yaşlı, hasta ve çocuk saatlerce soğukta bekletilmesi. Suriyeliler aşırı yoğunluktan ötürü tanıtım kartı almak istememektedirler.

Çözüm- Emniyet müdürlüğü ildeki ilçe sayısına göre mobil tırlar tahsis ederek Suriyeli vatandaşların yoğunlukta olduğu noktalara mobil istasyonlarını kurmalı, aşırı izdihamın ve mağduriyetlerin önüne geçmelidir.

F) KADIN SORUNLARI

Sorun 1- Gebelik konusunda gerekli tedbirlerin alınmaması.

Çözüm- Gebeliği önleyici hususlarda (korunma yöntemleri) yeteri kadar bilinçlendirme yapılmalıdır.

Sorun 2- Boşanmaların ve bu boşanmalardan dolayı mağdur olan çocukların sorunları.

Çözüm- Savaşın getirmiş olduğu psikolojik ve ekonomik bozukluk, Suriye'deki totaliter baskı, Suriyelilerin kültürlerindeki çok eşlilik ve aile içi şiddet gibi nedenlerden dolayı aile arasındaki bağlar zayıflatmıştır. Birçok aile boşanmaya başlamış ve çocuklarını anne babalarına ya da yakınlarına bırakarak başkasıyla evlenmiştir. Boşanmaların önüne geçmek ve aile birliğini devam ettirmek için aile danışma merkezi kurulmalı ve ailelerin parçalanmasının ve çocukların mağdur olmasının önüne geçilmelidir.

G) HUKUKİ SORUNLAR

Sorun 1- Suriyeli şoförlerin trafik kurallarına uymaması.

Çözüm- Suriyelilerin trafik kurallarına riayet etmelerinin sağlanması için araçlarına misafir araç (MA) plakası takılarak kayıt altına alınmalıdır. Bu araçlara belirli bir süre tahdidi verilerek belirlenmiş süreden fazla kalan araçlardan vergi alınması sağlanmalı, sınırdan çıkarken ise cezası ya da vergi borcu varsa borcunu ödedikten sonra çıkışına müsaade edilmelidir.

Sorun 2- Mersin Su ve Kanalizasyon İdaresi (MESKİ) ikamesi olmayan Suriyelileri su abonesi yapmamakta ve bundan dolayı haklarında kaçak tutanak tutularak cezalandırmaktadır. Suriyeliler abone olamadıklarından dolayı normalden daha fazla para ödemek zorunda bırakılmaktadırlar.

Çözüm- MESKİ ve TEDAŞ ev kiralayan Suriyelileri geçici yabancı tanıtım kartı ile abone yapmalıdır. Böylelikle Suriyelilerin ve ev sahiplerinin bu konudaki mağduriyetleri önlenebilir.

Sorun 3- Hayatını kaybeden Suriyelilerin yakınlarından mezarlıkta defnedilirken mezar parası alınmaktadırlar. Fakir olanlar bu parayı ödeyememekte ve mağdur olmaktadır.

Çözüm- Ölen Suriyelilerden mezarlık parası alınmamalı, gerekirse bu masraf belediye bütçesinden karşılanmalıdır.

Sorun 4- Kaymakamlıkta kurulan Suriye Destek ve Çözüm Masası görevlilerine her konuyla ilgili Suriyeli misafirlerce sorun gelmekte ya da soru sorulmaktadır. Birim sorumlusu olan görevliler sorulan sorularla ilgili kurumlarda muhatap olacak kişi bulamamaktadır. Bundan dolayı sorunların çözümü gecikmekte ve görevliler zor duruma düşmektedirler. Ayrıca kurumlar Suriyeli misafirler hususunda yeterli hazırlıkla sahip değildir ve bir sorunla karşılaştıklarında ne yapacaklarını bilmemektedirler. Görevliler alakası olmadığı halde Suriyelileri başka görevlilere ya da kurumlara göndererek onları yormakta, gönderdikleri kurumları boşuna uğraştırmaktadırlar.

Çözüm- Kurumlar kendi alanlarıyla ilgili olarak ileride karşılaşılabilecekleri sorunlar hususunda gerekli çalışmayı yapmalı, stratejilerini belirlemeli ve bu hususla ilgili görevlilerin eğiterek Suriyelilerle ilgili aldıkları kararları güncel olarak kaymakamlık Suriye Birim Sorumlularına bildirmelidirler.

Sorun 5- İlçelerde vakıf bünyesinde çalışan Suriye Birim Sorumluları, teknik ve donanım yetersizliğinden dolayı karşılaşılan sorunları çözmede, yeterince verimli ve etkili olamamaktadır.

Çözüm- İlçelerdeki Çözüm Masası, İl Göç İdaresine direk bağlanmalı ve böylece oluşan sorunlara hızlı bir şekilde çözüme imkânı bulunmalıdır.

H) BARINMA VE KONUT:

Sorun 1- Suriyeliler temel barınma gereksinimlerine (giyim, yatak, yorgan, yakacak gibi ev eşyaları) ihtiyaç duymaktadırlar. Bu tür eşyaları talep etmektedirler.

Çözüm- Giyim ve Eşya Bankası gibi uygulamalara gidilmelidir. Ayrıca KYK gibi kamu kurum ve kuruluşlardan ya da sosyal tesislerdeki eski ev eşyaları toplayarak bu tür ihtiyacı olanlara verilebilir.

Sorun 2- Kiraların yüksek olması, ev sahiplerinin evlerini fahiş fiyata kiraya vermeleri. Emlakçıların Suriyelilere kontrat yapmayarak teminat ve komisyon almak için bir bahaneyle Suriyeliyi evden çıkarmaları. Kiraların yüksek olması münasebetiyle, birkaç ailenin bir arada yaşamaları ve çevreye rahatsızlık vermeleri, vatandaşlarında bundan dolayı şikâyetçi olmaları.

Çözüm- Mülk sahiplerinin fiyatı uygun hale getirmeleri için, maliye mülk sahiplerinin kira gelirlerine bir sınır koyarak sınırı aşanların gelir vergisi ödemesini sağlamalıdır. Böylece mülk sahiplerinin haksız bir şekilde Suriyelilerden yüksek kira almaları önenebilir. Ayrıca az ücrete çalışan Suriyelilere rahat nefes aldırarak kazançlarının geri kalan kısmıyla ihtiyaçlarının bir kısmı giderilebilir. Sahtekârlık yapan emlakçılarla karşı emniyet ve Emlakçılar Odası daha aktif olmalı ve bu tür sorunlara direk müdahil olarak mağduriyetlerin önlenmesinde rol oynamalıdır.

Sorun 3- Suriyeliler Türkiye'ye gelirken memleketlerindeki bütün varlıklarını satarak birikimleri ile ev tutmuşlar ve bu güne kadar işlerini ve ihtiyaçların bunlarla sağlamışlardır. Şimdi ise bütün birikimleri bitmiş olan Suriyelileri ev sahipleri evden çıkarmakta ve sokağa atmaktadırlar. Bunlar ise kaymakamlığa gelerek kira ve fatura borçlarını ödemek için yardım istemektedirler. Kaymakamlığın yaptığı yardım az olması münasebetiyle ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Bu kişiler kaymakamlıklara dilekçe vererek kampa gitmek istediklerini belirtmektedirler. İl AFAD'a kampa gitmek isteyenlerin dilekçeleri sunulmasına rağmen halen konuyla ilgili bir gelişme olmamıştır.

Çözüm- Kamplara gitmek isteyenlerin dilekçeleri ivedilikle kabul edilmelidir. Kampa alımların zaman alması durumunda bu kişilerin sokakta mağdur olmamaları için devletin sosyal tesislerinde misafir edilmelidirler.

Sorun 4- Türkiye'ye iltica edenlerin çoğunluğunu yaşlı, kadın ve çocuk oluşturmaktadır. Bu insanların çoğu sağlıksız ortamlarda elektriği, suyu, kapısı ve penceresi olmayan metruk binalarda kalabalık şekilde yaşamaya çalışmaktadırlar. Yine bu insanların sayısı her geçen gün daha da artmakta ve imkansızlıkta ötürü ölüm pahasına Avrupa ülkelerine gidebilmek için insan tacirlerine başvurumaktadırlar.

Çözüm- Ev sahipleri ve emlakçılar Suriyelilere kiralık ev vermemektedirler. Suriyelilerin yoğunlukta yaşadıkları illerde acilen kamp kurulmalı ya da geçici konaklama merkezi kurularak belirli bir süre orada ikamet etmeleri sağlanarak oluşacak olumsuzlukların önüne geçilmelidir.